

Pro gradu -tutkielma

LUT-yliopisto

School of Business and Management

Laskentatoimi

Miro Haakana

Tilintarkastajien näkemyksiä kirjanpitolainsäädännön uudistumisesta ja sen vaikutuksista pienten yritysten tilinpäätöskäytäntöihin

1. tarkastaja: Satu Pätäri
2. tarkastaja: Juha Soininen

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Miro Haakana
Tutkielman nimi:	Tilintarkastajien näkemyksiä kirjanpitolainsäädännön uudistumisesta ja sen vaikutuksista pienten yritysten tilinpäätöskäytäntöihin
Tiedekunta:	LUT School of Business and Management
Maisteriohjelma:	Laskentatoimi
Vuosi:	2019
Pro gradu -tutkielma:	LUT-yliopisto 75 sivua, 9 liitesivua
Tarkastajat:	Professori Satu Pätäri Tutkijatohtori Juha Soininen
Hakusanat:	tilintarkastus, tilinpäätös, pienyritys

Uudistunut kirjanpitolainsäädäntö astui voimaan Suomessa 1.1.2016. Uudistukset perustuvat Euroopan unionin parlamentin ja neuvoston direktiiviin (2013/34/EU), jonka tarkoituksena oli etenkin pienten yritysten tilinpäätössääntelystä aiheutuvan hallinnollisen taakan keventäminen sekä tilinpäätösraportoinnin selkeyttäminen.

Tämän tutkielman keskeisenä tarkoituksena on selvittää tilintarkastajien näkemyksiä kirjanpitolainsäädännön uudistumisesta ja sen vaikutuksista pienten yritysten tilinpäätöskäytäntöihin ja niiden tilintarkastukseen. Lisäksi tutkielmassa pyritään selvittämään sitä, miten uudistuneelle kirjanpitolainsäädännölle asetetut tavoitteet on tilintarkastajien näkemysten mukaan saavutettu käytännössä. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen keskeiset havainnot osoittavat lakiuudistuksen selkeyttäneen sekä tilinpäätöksen laadintaa että sen esittämistä, jonka on osaltaan koettu tukevan myös tilintarkastajien työtä. Tilinpäätöksen laadinnasta aiheutuvan hallinnollisen taakan koettiin muutoksen johdosta keventyneen kuitenkin varsin marginaalisesti. Uudistuksen arvioitiin keventäneen taakkaa lähinnä tilanteissa, joissa yritys kasvaneiden raja-arvojen johdosta kuului jatkossa kevyemmän sääntelyn pien- tai mikroyritysluokkaan.

ABSTRACT

Author:	Miro Haakana
Title:	Auditors' opinions on the renewal of the accounting legislation and its impacts on the accounting practices in small businesses
Faculty:	LUT School of Business and Management
Major:	Accounting
Year:	2019
Master's Thesis:	LUT University 75 pages, 9 appendixes
Examiners:	Professor Satu Pätäri Postdoctoral researcher Juha Soininen
Keywords:	auditing, financial statement, small business

The renewed accounting legislation entered into force on 1 January 2016 in Finland. The reforms are based on the Directive of the European Parliament and the Council (2013/34/EU), which main purpose was to reduce the administrative burdens of small businesses and to clarify the preparation of financial statements.

The purpose of this study is to find out how the changes in the renewed accounting legislation have affected the accounting practices and the auditing of small businesses. In addition, the study aims to find out auditors' opinions on how successfully the goals set for the revised accounting legislation have been achieved in practice. The research was conducted as a qualitative study. The main findings of the study show that the renewed accounting legislation has clarified both the preparation and the presentation of financial statements, which has also positively contributed to the work of the auditor. However, the reform did not appear to have a significant effect on the administrative burden resulting from the preparation of financial statements. It was estimated that the reform reduced the burden mainly in situations where the company, due to the increased thresholds, would in the future belong to the small or micro-sized business categories with lighter regulation.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	8
1.1. Tutkimuksen taustaa	8
1.2. Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelma ja rajaukset	9
1.3. Tutkimusmenetelmä ja -aineisto	11
1.4. Tutkielman rakenne	12
2. TILINTARKASTUS	14
2.1. Tilintarkastuksen tarkoitus ja tavoite	14
2.2. Tilintarkastuksen sääntely Suomessa	16
2.3. Pienten yritysten tilintarkastuksen erityispiirteet	17
3. UUDISTUNUT KIRJANPITOLAINSÄÄDÄNTÖ	19
3.1. Tausta ja tavoitteet	19
3.2. Kirjanpitolainsäädännön muutokset	22
3.3. Pien- ja mikroyrityksen tilinpäätös	25
3.3.1. Yleiset säännökset	26
3.3.2. Tuloslaskelma ja tase	28
3.3.3. Liitetiedot	30
4. YRITYSTEN HALLINNOLLINEN TAAKKA	33
4.1. Sääntelyn kustannukset yrityksille	33
4.2. Hallinnolliset kustannukset ja hallinnollinen taakka	35
4.3. Aikaisempi tutkimus	36
4.4. Hallinnollisen taakan mittaus	40
5. TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTO	44
5.1. Tutkimusmenetelmä	44
5.2. Tutkimusaineiston keruu ja haastateltavien taustatiedot	45

6.	TILINTARKASTAJIEN NÄKEMYKSET	48
6.1.	Kokemukset uudistuneesta kirjanpitolainsäädännöstä.....	48
6.2.	Lakimuutoksen vaikutukset tilintarkastukseen	50
6.3.	Lakimuutoksen vaikutukset tilinpäätökseen	54
6.4.	Uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutuminen	58
6.4.1.	Yrityksen hallinnollisen taakan keventäminen	58
6.4.2.	Tilinpäätöksen laadinnan selkeytyminen	60
6.4.3.	Tilinpäätöksen sisällön vertailukelpoisuus	61
7.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	64
7.1.	Yhteenveto ja tutkimuksen johtopäätökset.....	64
7.2.	Tutkimuksen luotettavuus	67
7.3.	Jatkotutkimusehdotukset.....	68
	LÄHTEET	70
	LIITTEET.....	
	Liite 1: Pienyrityksen kululajikohtainen tuloslaskelmakaava - malli	
	Liite 2: Pienyrityksen tasekaava - malli	
	Liite 3: Mikroyrityksen kululajikohtainen tuloslaskelmakaava - malli.....	
	Liite 4: Mikroyrityksen tasekaava - malli.....	
	Liite 5: Haastattelukysymykset	

LYHENNELUETTELO

Käytetyt lait ja lyhenteet

Big Four = Deloitte, EY, KPMG, PwC

HE = Hallituksen esitys

ISA = Kansainvälinen tilintarkastusstandardi

KHT-tilintarkastaja = Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja

KPA = Kirjanpitoasetus

KPL = Kirjanpitolaki

OYL = Osakeyhtiölaki

PMA = Pien- ja mikroyritysasetus

TTL = Tilintarkastuslaki

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen taustaa

Kirjanpitolaki uudistui Suomessa 1.1.2016 ja sen myötä uudistui myös kirjanpitoasetus. Uudistukset perustuvat Euroopan unionin parlamentin ja neuvoston direktiiviin (2013/34/EU), jonka keskeisenä tarkoituksena oli keventää etenkin pienten yritysten tilinpäätössääntelyä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Direktiivin taustalla on merkittävässä roolissa vaikuttanut niin sanottu ”pienet ensin” -periaate, jonka avulla on EU:n tasolla pyritty luomaan yhteiset pelisäännöt pienten yritysten sääntelylle. Uudella direktiivillä korvattiin aikaisemmat vuoden 1978 tilinpäätösdirektiivi (78/660/ETY) sekä vuoden 1983 konsernitilinpäätösdirektiivi (83/349/ETY).

Uuden direktiivin vaikutukset heijastuivat Suomen kirjanpitolainsäädäntöön kasvattaen yrityskokorajoja sekä keventämällä pienten yritysten sääntelyä. (HE 89/2015 vp) Uudistuksen myötä kirjanpitolaissa tunnistetaan nyt kolme yrityskokoluokkaa, jotka ovat pienimmästä suurimpaan: mikro-, pien- ja suuryritys. Sääntelyn keventämiseen liittyen, pien- ja mikroyrityksiä varten syntyi Suomessa kirjanpitoasetuksen rinnalle valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (PMA), johon on koottu näitä yrityksiä koskettavat helpotetut tilinpäätössäännöt.

Suomessa pien- ja mikroyritykset muodostavat valtaosan koko yhteenlasketusta yrityskannasta, jonka johdosta uudistuneen kirjanpitolainsäädännön muutosten voidaan nähdä koskeneen merkittävää osaan kotimaisten yritysten tilinpäätöksistä. Samalla lakiuudistus on myös työllistänyt tilintarkastajia, joiden tehtävänä on ollut varmistua siitä, että uudistuneet tilinpäätökset on laadittu voimassaolevien säännösten ja määräysten mukaisesti. (HE 89/2015 vp, 19) Vuoden 2017 tilastoinnin perusteella pienten- ja mikrokokoisten yritysten ryhmään olisi kuulunut uudistuneen kirjanpitolain raja-arvojen perusteella noin 97-98 % kaikista yrityksistä,

joka antaa hieman perspektiiviä siihen, miten laajasta muutoksesta on käytännössä ollut kyse. (Tilastokeskus 2017)

Tutkielman tarkoituksena on selvittää tilintarkastajien näkemyksiä kirjanpitolainsäädännön uudistumisesta ja sen vaikutuksista pienten yritysten tilinpäätöskäytäntöihin ja niiden tilintarkastukseen. Lisäksi tutkimuksen kautta pyritään selvittämään sitä, miten uudistuneelle kirjanpitolainsäädännölle asetetut tavoitteet on tilintarkastajien näkemysten mukaan saavutettu käytännössä. Lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten ja niistä seuranneiden vaikutusten tutkimiseksi, on kohderyhmäksi valittu tilintarkastajat. Aiheen näkökulmasta tilintarkastajat ovat asiantuntijaryhmänä varsin luonnollinen valinta, koska heillä voidaan nähdä olevan monipuolinen tietämys sekä laaja käytännön kokemus lainsäädännön uudistukseen liittyvistä vaiheista ja vaikutuksista oman tilintarkastustyönsä kautta. Kohderyhmän valinta mahdollistaa samalla lisäksi sen, että tutkimuksen kautta voidaan saada näkemystä myös uudistuksen vaikutuksista tilintarkastajien omaan työhön ja siinä mahdollisesti tapahtuneisiin muutoksiin, joiden osalta vastaavaa tutkimusta ei uudistuneen kirjanpitolainsäädännön osalta ole vielä aikaisemmin tehty.

1.2. Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelma ja rajaukset

Tämän pro gradu -tutkielman päällimmäisenä tarkoituksena on selvittää tilintarkastajien näkemyksiä kirjanpitolainsäädännön uudistumisesta ja sen vaikutuksista pienten yritysten tilinpäätöskäytäntöihin. Tutkimuksella pyritään selvittämään sitä, millainen vaikutus uudistuneella kirjanpitolainsäädännöllä on ollut pienten yritysten tilinpäätösten sisältöön sekä miten uudistus on osaltaan vaikuttanut yritysten lakisääteiseen tilintarkastukseen. Keskeisenä tavoitteena on lisäksi tutkia sitä, miten uudistuneelle kirjanpitolainsäädännölle asetetut tavoitteet on tilintarkastajien näkökulmasta saavutettu käytännössä. Tutkimuksen kannalta on näin ollen olennaista keskittyä selvittämään erityisesti uudistuneen lainsäädännön myötä tapahtuneiden muutosten vaikutusta suhteessa niille asetettuihin tavoitteisiin.

Tutkielman pääkysymys:

- Miten uudistunut kirjanpitolaki on vaikuttanut pien- ja mikroyritysten tilinpäätöskäytäntöihin ja niiden tilintarkastukseen?

Tutkielman alakysymykset:

- Miten lakiuudistus on vaikuttanut pien- ja mikroyritysten tilinpäätösten sisältöön?
- Millaisia vaikutuksia lakiuudistuksella on ollut pien- ja mikroyritysten tilintarkastukseen?
- Miten lakiuudistus on tilintarkastajien näkemysten mukaan vastannut sille asetettuihin tavoitteisiin?

Tutkielman pääkysymykseen haetaan vastauksia alakysymysten avulla, joiden osalta materiaalia kerätään sekä aihetta koskevien teoreettisten ja oikeudellisten lähteiden että tilintarkastajille kohdistettujen haastatteluiden kautta. Tutkielma rajataan koskemaan uudistuneessa kirjanpitolaissa määriteltyjä pien- ja mikroyrityksiä. Yhtiömuodon osalta tutkielmassa keskitytään ainoastaan osakeyhtiöihin, koska tällöin kohderyhmän tilinpäätösraportointia koskevat vaatimukset rajoittuvat pitkälti kirjanpitolaissa (KPL) sekä uudessa pien- ja mikroyritysasetuksessa (PMA) asetettuihin vaatimuksiin. Tästä johtuen säätiöt sekä muut yhtiömuodot on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Lakiuudistuksen myötä sääntelyssä on tapahtunut muutoksia, joiden osalta vaikutukset ovat heijastuneet myös pien- ja mikroyrityksiin. Keskeiset pien- ja mikroyrityksiä koskevat muutokset uudistuneessa lainsäädännössä liittyvät etenkin uudelleen määritettyihin yrityskorajoihin sekä PMA:han, jonka myötä yritysten sääntely sekä tilinpäätöksen sisältö on osin muuttunut aikaisempaan verrattuna. Aikaisempaa tutkimusta kirjanpitolainsäädännössä tapahtuneiden muutosten vaikutuksista on kuitenkin saatavilla vielä melko rajallisesti. Muutamassa ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä sekä yliopiston pro gradu -tutkielmassa on uudistuneen lainsäädännön vaikutuksia tutkittu aikaisemmin, joskin hieman eri

näkökulmista. Esimerkiksi opinnäytetöissä (Aalto 2016; Palm 2015; Voutilainen 2015) sekä pro gradu -tutkielmassa (Lindström 2016) on tarkasteltu sitä, miten kirjanpitolainsäädännön uudistus on erityisesti vaikuttanut tilitoimistojen liiketoimintaan. Yleisesti muutoksen arvioitiin hieman vähentävän tilitoimistojen laskutettavan työn määrää, johtuen uudistuneessa laissa säädetyistä helpotuksista.

Tutkielman keskiössä olevaa yritysten hallinnollista taakkaa on puolestaan aikaisemmin tutkittu kansainvälisellä tasolla monesta eri kulmasta ja muun muassa Euroopan komissio on julkaissut aiheeseen liittyen erilaisia selvityksiä ja raportteja, jotka ovat erityisesti keskittyneet hallinnollisen taakan mittaamiseen sekä sen vähentämiseen EU:n alueella. (Euroopan komissio 2007b) Tämän tutkielman lähestymistapa on aikaisempaan tutkimukseen verrattuna kuitenkin hieman erilainen, koska tutkimuksella pyritään selvittämään tilintarkastajien näkökulmasta sitä, miten uudistuneelle lainsäädännölle asetettujen tavoitteiden kuten yritysten hallinnollisen taakan vähentämisessä on heidän näkemyksensä mukaan onnistuttu käytännössä lain tultua voimaan.

Kohderyhmänä tilintarkastajat soveltuvat tämän tutkimuksen toteuttamiseen hyvin, koska pien- ja mikroyrityksiin kohdistuvien muutoksien pääpaino on yritysten laatimissa tilinpäätöksissä. Haastatteluiden avulla tilintarkastajien kokemuksista saadaan näin ollen kattava näkemys siitä, miten uudistunut lainsäädäntö on vaikuttanut tilinpäätöksien sisältöön sekä millaisia muutoksia niillä on mahdollisesti ollut yritysten tilintarkastukseen. Samalla voidaan olettaa, että tilintarkastajilla on myös hyvä näkemys siitä, miten lain käyttöönotto ja soveltaminen on yrityksissä onnistunut, missä määrin uudistuksella tavoitellut hyödyt ovat käytännössä toteutuneet sekä mitä mahdollisia haasteita uudistukseen on tilintarkastajien näkökulmasta liittynyt.

1.3. Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Tähän pro gradu -tutkielmaan sisältyvä tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa empiirinen tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla Big Four -yhteisöissä työskenteleviä KHT-tilintarkastajia. Tutkimukseen osallistui kolme

KHT-tilintarkastajaa, joiden kanssa suoritettiin yksilöhaastattelut. Tutkimuksen toteutuksessa hyödynnettiin puolistrukturoitua haastattelurunkoa, jonka laadinnan osalta tukeuduttiin tutkielman teoriakatsaukseen. Teoriakatsauksen aineistona on käytetty aihekokonaisuuksia käsitteleviä teoksia ja artikkeleita, lainsäädännöllisiä ja oikeudellisia lähteitä sekä aikaisempia alan tutkimuksia.

Haastatteluun valittujen tilintarkastajien valinnassa on kiinnitetty huomiota sekä heidän asiakasportfolionsa sisältöön että työkokemuksen määrään. Kaikkien haastatteluun valittujen tilintarkastajien osalta hankittiin varmuus siitä, että heidän asiakkuutensa ovat sisältäneet kattavan määrän yrityksiä, jotka ovat laatineet tilinpäätöksensä uudistuneen pien- ja mikroyritysasetuksen mukaisesti. Valintaprosessissa kiinnitettiin huomiota myös työkokemuksen määrään ja etenkin siihen, että haastateltavalla oli tilintarkastuskokemusta myös pienyrityksistä ajalta ennen lakiuudistusta, koska tutkimuksen tavoitteena on nimenomaisesti selvittää lakiuudistuksen muutoksien vaikutusta pien- ja mikroyritysten näkökulmasta. Toisaalta monipuolisen otoksen saavuttamiseksi, valinnassa pyrittiin tietoisesti valitsemaan myös eri määrän työkokemusta omaavia henkilöitä sen varmistamiseksi, ettei työkokemuksen määrällä ole merkittävää vaikutusta tilintarkastajan näkemyksiin ja näin ollen lopullisiin tutkimustuloksiin.

Haastattelut suoritettiin Helsingissä joulukuun 2018 sekä tammikuun 2019 aikana. Tutkielman empiirisessä osuudessa perehdytään tarkemmin tutkimusmenetelmän valintaan sekä aineiston keruuta ja analysointia koskettaviin yksityiskohtiin.

1.4. Tutkielman rakenne

Tutkielma koostuu yhteensä seitsemästä luvusta. Tutkielman johdannossa esitellään tutkimuksen taustaa, tavoitteita ja rajausta sekä käydään läpi tutkimuksen kannalta keskeiset tutkimuskysymykset. Tutkielman toisessa luvussa perehdytään tilintarkastukseen, joka toimii pohjustuksena tutkimuksen kohderyhmälle. Luvussa luodaan ensin yleinen katsaus tilintarkastukseen sekä sitä koskettavaan sääntelyyn, jonka jälkeen luvussa perehdytään pienten yritysten tilintarkastuksen

erityispiirteisiin. Tutkielman kolmas luku käsittelee uudistunutta kirjanpitolainsäädäntöä. Sen alussa tarkastellaan ensin lainsäädännön muutoksen taustaa sekä uudistukselle asetettuja tavoitteita. Sen jälkeen luvussa käydään perusteellisemmin läpi sekä lakiuudistukseen liittyviä muutoksia että uuden PMA:n sisältöä ja vaatimuksia.

Yritysten hallinnollisen taakan vähentäminen on lakiuudistuksen yksi keskeisimmistä tavoitteista, jonka vuoksi se on valittu tarkempaan käsittelyyn luvussa neljä. Neljännen luvun alussa käsitellään ensin yleisellä tasolla yritysten sääntelyyn liittyviä kustannuksia, jonka kautta luvussa edetään syvällisempään hallinnollisen taakan tarkasteluun. Luvussa paneudutaan muun muassa siihen miten hallinnollista taakkaa on aikaisemmin tutkittu sekä millaisin menetelmin sitä on tyypillisesti mitattu. Tutkielman viidennessä luvussa avataan tarkemmin tutkimuksessa käytettyä tutkimusmenetelmää sekä siihen liittyneitä valintoja. Luvussa käydään myös läpi tutkimusaineiston keruuta ja analysointia. Kuudennessa luvussa tarkastellaan tutkimustuloksia ja käydään niitä haastatteluteemojen mukaisesti läpi. Viimeisessä luvussa kootaan yhteen tutkielman kannalta keskeisimmät havainnot sekä tehdään lopulliset johtopäätökset tutkimuksen osalta. Luvussa arvioidaan myös tutkimuksen luotettavuutta sekä esitetään aiheen osalta mahdollisia jatkotutkimusehdotuksia.

2. TILINTARKASTUS

2.1. Tilintarkastuksen tarkoitus ja tavoite

Yrityksen valvontajärjestelmä sisältää sekä sisäisen että ulkoisen valvonnan osat alueet. Osakeyhtiön sisäisen valvonnan järjestäminen on lakisääteisesti määritelty yhtiön johdon vastuualueeksi. Johdon tehtävänä on huolehtia yhtiön hallinnosta ja toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä, joka sisältää muun muassa vastuun siitä, että yhtiön kirjanpito ja varainhoito on asianmukaisesti järjestetty. (OYL 6:2§) Yrityksen valvontajärjestelmän ulkoisen osan muodostavat puolestaan julkinen valvonta sekä tilintarkastus. Lakisääteisen tilintarkastuksen kohteena on tarkastettavan yhtiön tilikauden kirjanpito, tilinpäätös ja hallinto. (TTL 3:1§) Tilintarkastajan keskeisin tehtävä on varmentaa yrityksen taloudellisten tietojen luotettavuus. Tätä tehtävää suorittaessaan tilintarkastaja ei lähtökohtaisesti tuota yrityksestä uutta tietoa vaan pikemminkin varmistaa yrityksen tuottamaa ja antamaa tietoa. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 24) Tilintarkastuksen avulla valvotaan näin ollen yhtiön lainmukaista toimintaa sekä varmistetaan omistajien tasapuolista kohtelua. Valvonnan merkitys korostuu vielä erityisesti tilanteissa, joissa yrityksen johto ja omistaminen ovat eriytyneet toisistaan. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2017)

Talousteoriassa tilintarkastuksen perusta luodaan niin sanotun tilintekovelvollisuuden (accountability) ympärille. Tilintarkastus kohdistuu tällöin tilintekovelvollisuuden täyttämiseen ja sen yhteydessä annettavan tiedon luotettavuuden vahvistamiseen joko kahden tai useamman osapuolen kesken. Tilintarkastuksen tarpeellisuutta ja tilintekovelvollisuutta selitetään talousteoriassa agenttiteorian avulla, joka kuvaa niin sanotun päämies-agenttiongelman kautta kannustinongelmia yrityksessä, jonka omistus ja valvonta ovat eriytyneet toisistaan. (Jensen & Meckling 1976) Agenttiteoriassa lähdetään pääsääntöisesti liikkeelle siitä, että päämiehen roolissa on yrityksen omistaja, joka siirtää omistamansa omaisuuden eli yrityksensä hoidon sopimuksin agentille eli esimerkiksi yrityksen toimitusjohtajalle. Sopimuksella on osapuolten näkökulmasta keskeinen rooli, sillä siinä määritellään yleisesti agentin toimivallan lisäksi muun muassa hänen

oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä palkitsemisestaan. Päämiehen ja agentin välisen suhteen näkökulmasta on myös tyypillistä, että osapuolten käytettävissä oleva tieto on epäsymmetristä, jolloin päämiehellä ei ole käytössään samoja tietoja kuin agentilla. Teorian mukaan agenttisuhteeseen sisältyy tämän vuoksi tavoiteristiriitoja, jotka ajavat molemmat osapuolet tavoittelemaan omaa etuaan. Toisin sanoen ilman toimivaa valvontaa on odotettavissa, että agentti toimii vastoin päämiehensä etua tavoitellessaan omaa etuaan. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 24-25)

Vastaavaa ajattelutapaa voidaan soveltaa tilanteeseen, jossa päämiehen roolissa on esimerkiksi yrityksen osakkeenomistaja. Agenttiteorian kautta ajaututaan tällöin tilanteeseen, jossa osakkeenomistaja ei lähtökohtaisesti voi olla täysin varma yhtiön johdon antaman taloudellisen tiedon luotettavuudesta, siihen sisältyvien tavoiteristiriitojen johdosta. Tietojen ja taloudellisen raportoinnin seurannalla on kuitenkin vain rajallisesti hyötyä sen eri osapuolille, jos tietojen tarkkuuteen ei voi luottaa. (Baron & Besanko 1984) Tilintarkastajan ja tilintarkastustoiminnan tavoitteena onkin näin ollen avustaa tiedon käyttäjiä saamansa tiedon laadun määrittämisessä. Tilintarkastustoiminnan tarkoitus on lisätä tiedon uskottavuutta, jotta sitä päätöksenteossaan hyödyntävät käyttäjät kuten sijoittajat, rahoittajat ja tavarantoimittajat voivat luottaa sen oikeellisuuteen. (Soltani 2007, 29) Osapuolten välisen luottamuksen säilyttämiseksi tilintarkastajalta edellytetään riippumattomuutta, korkeaa ammattitaitoa ja salassapitovelvollisuutta. (Tomperi 2018, 11)

Tilintarkastuksen keskeisenä tavoitteena on, että tilintarkastaja voi antaa tilintarkastuskertomuksessaan lausunnon siitä, antaako tilinpäätös sovelletun tilinpäätössäännösten mukaisesti oikean ja riittävän kuvan yhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta, täyttääkö tilinpäätös sille asetetut lakisääteiset vaatimukset, onko toimintakertomus laadittu noudatettavien säännösten mukaisesti ja ovatko tilikauden toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot yhdenmukaisia. (Tomperi 2018, 11-12) Tilintarkastuksen yhteydessä tilintarkastajan tulee vielä suorittaa hallinnon tarkastus, jonka kohteena ovat erityisesti johdon toimet ja sen varmistaminen, että toimintaa on harjoitettu yhtiön

edun mukaisesti ja kaikkia osakkeenomistajia on kohdeltu tasavertaisesti. Tilintarkastuskertomukseen sisältyvä lausunto voi olla joko vakiomuotoinen, ehdollinen tai kielteinen. Mikäli tilintarkastaja ei lausuntoa voi antaa, on hänen ilmoitettava tästä tilintarkastuskertomuksessa, jossa on annettava myös tarpeelliset lisätiedot. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2017)

2.2. Tilintarkastuksen sääntely Suomessa

Suomessa keskeisin tilintarkastusta säätelevä yleislaki on tilintarkastuslaki. Uusi tilintarkastuslaki (1141/2015) tuli voimaan 1.1.2016 ja kirjanpitolain tapaan sitä sovelletaan, jollei muualla laissa toisin säädetä. Yleislain lisäksi tilintarkastusasetus (1377/2015) pitää myös sisällään tilintarkastukseen liittyviä säännöksiä. Tilintarkastukseen kohdistuu kotimaisen sääntelyn lisäksi myös monilta osin kansainvälisiä säännöksiä. Euroopan unionista tuleva tilintarkastusdirektiivi käsittelee muun muassa tilintarkastajien hyväksymismenettelyä ja rekisteröintiä, tilintarkastajan tehtäviä, ammattietiikkaa ja riippumattomuutta sekä laadunvalvontaa. Tilintarkastuslain 3 luvun 3 pykälän mukaisesti tilintarkastajien tulee lisäksi myös noudattaa kansainvälisen tilintarkastajaliiton (The International Federation of Accountants, IFAC) suosituksia eli ISA-standardeja (International Standards on Auditing), jotka ohjaavat tilintarkastuksen toteutusta. (Tomperi 2017, 15-16) Suomessa tilintarkastukseen kohdistuva viranomaisvalvonta perustuu pitkälti edellä mainittuun tilintarkastusdirektiiviin ja tilintarkastuslakiin, jonka perusteella tilintarkastajien valvonta on keskitetty Patentti- ja rekisterihallituksessa toimivalle Tilintarkastusvalvonnalle. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 115-116)

Tilintarkastuslaissa (TTL 2:2§) määritellään tilintarkastusvelvollisuus, joka koskee kirjanpidollisia yhteisöjä ja säätiöitä. Tilintarkastusvelvollisuuden nojalla yhteisöt ja säätiöt ovat velvoitettuja valitsemaan tilintarkastajan sekä toimittamaan tilintarkastuksen. Suomessa tilintarkastajan valinnalta on kuitenkin vapautettu pienet yhtiöt, joissa sekä päättyneeltä että sitä välittömästi edeltäneeltä tilikaudelta on täytynyt enintään yksi seuraavista edellytyksistä:

1. taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa
2. liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa
3. palveluksessa on keskimäärin yli 3 henkilöä

Tilintarkastaja on kuitenkin aina valittava edellytyksistä riippumatta yhteisöissä, joiden pääasiallisena toimialana on arvopapereiden omistaminen ja hallinta. Lisäksi valinnan osalta on hyvä huomioida, että vaikka yhteisön toiminnan laajuus ei edellyttäisi tilintarkastajan valintaa, voidaan yhtiöjärjestyksessä, yhtiösopimuksessa tai säännöissä silti määrätä tilintarkastuksen toimittamisesta. (TTL 2:2§)

Tilintarkastuslain (TTL 1:2§) mukaisesti tilintarkastajalla tarkoitetaan HT-, KHT- tai JHT-tilintarkastajaksi hyväksyttyä luonnollista henkilöä tai tilintarkastusyhteisöksi hyväksyttyä yhteisöä. Ammattieettisiä periaatteita (TTL 4:1§) noudattaen tilintarkastajan on suoritettava tilintarkastukseen liittyvät tehtävänsä ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja ammatillinen kriittisyys säilyttäen sekä huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen. Keskeinen tilintarkastuksen toimintaa ohjaava säännös on hyvä tilintarkastustapa (TTL 4:3§), jota tilintarkastajan tulee noudattaa tilintarkastusta suorittaessaan. Tapaoikeutensa kautta hyvä tilintarkastustapa voidaan rinnastaa hyvään kirjanpitolapaan tai hyvään asianajotapaan. Yleisesti ottaen hyvä tilintarkastustapa velvoittaa, että tilintarkastus on suoritettava asianmukaisesti. (Tomperi 2017, 21-24)

2.3. Pienten yritysten tilintarkastuksen erityispiirteet

Tilintarkastuslain (TTL 3:1) mukaan tilintarkastus käsittää tarkastuskohteen tilikauden kirjanpidon, tilinpäätöksen sekä hallinnon tarkastuksen. Tilintarkastuksen toimittamiseksi tilintarkastajan tehtävänä on suunnitella, miten tarkastus toteutetaan, minä ajankohtana, missä laajuudessa sekä millä resursseilla. Yleisesti tilintarkastuksen voidaan kuvata jakautuvan tilikauden aikaiseen tarkastukseen sekä tilinpäätöstarkastukseen, poikkeuksena kuitenkin kaikista pienimmät yritykset, joiden osalta on tyypillistä, että tarkastustoimenpiteet suoritetaan pitkälti tilinpäätöstarkastuksen yhteydessä. Tähän vaikuttaa merkittävästi yrityksen toiminnan laajuus, joka samalla vaikuttaa myös tilintarkastuksen laajuuteen.

Tilintarkastuksen laajuudella tarkoitetaan sitä työmäärää eli niiden tilintarkastustoimenpiteiden määrää, joka vaaditaan tarpeellisen tilintarkastusevidenssin hankkimiseksi. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 232-233)

Tilintarkastusevidenssi on puolestaan sitä tietoa, jota tilintarkastaja käyttää lausuntonsa perustana olevien johtopäätösten tekemiseen. Tiedon määrä ja laatu vaihtelevat tarkastuskohteista riippuen, mutta merkityksellistä on se tieto, jonka perusteella tilintarkastaja saa kohtuullisen varmuuden siitä, ettei tilinpäätökseen sisälly olennaista virheellisyttä. Tilintarkastajan tulee suunnitella ja suorittaa tilintarkastustoimenpiteitä, jotka ovat olosuhteisiin nähden asianmukaisia. Näin ollen toimenpiteet sekä evidenssin hankintatavat riippuvat myös tarkastuksen kohteena olevasta yrityksestä. (Halonen & Steiner 2009, 82-84)

Etenkin pienten yritysten kohdalla on normaalia, että yrityksen johto ja omistus on keskittynyt pienelle määrälle henkilöitä. Tällöin omistajajohtajalla on määräävä asema ja suora vaikutusmahdollisuus yrityksessä tehtäviin päätöksiin, joka puolestaan tarkoittaa sitä, että yrityksen sisäinen valvontakin on pitkälti omistajajohtajan omalla vastuulla. Tyypillisesti pienten yritysten tilintarkastus poikkeaa suurten yritysten tilintarkastuksesta muun muassa vähemmän kehittyneiden dokumentointikäytäntöjen osalta, joiden johdosta kirjanpito on lähtökohtaisesti pelkistetympää ja järjestelmiin sisältyy vähemmän kontrolleja virheiden estämiseksi tai havaitsemiseksi. Tilintarkastajan tulee tarkastusta suorittaessaan huomioida tarkastuskohteessa vallitsevat olosuhteet sekä mukauttaa lähestymistapaansa niiden mukaiseksi. Tavallisesti pienten yritysten tilintarkastus on kuitenkin suoraviivaisempaa, koska tulovirtoja sekä tarkastettavaa materiaalia on vähemmän. Yleistä myös on, että monet pienet yritykset ovat ulkoistaneet kirjanpitonsa joko osittain tai kokonaan tilitoimistoille. (KHT-yhdistys 2005, 583-586).

3. UUDISTUNUT KIRJANPITOLAINSÄÄDÄNTÖ

3.1. Tausta ja tavoitteet

Suomessa kirjanpitolaki (1997/1336) uudistui 1.1.2016 ja sen myötä uudistui myös kirjanpitoasetus (1997/1339), jonka rinnalle syntyi samalla valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (1753/2015). Uudistukset perustuvat Euroopan unionin parlamentin ja neuvoston direktiiviin (2013/34/EU), jonka keskeisenä tarkoituksena oli keventää etenkin pienyritysten tilinpäätössääntelystä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Lisäksi uudistuksen tavoitteena oli varmistaa tilinpäätösten selkeys ja vertailukelpoisuus. Direktiivi on osa pakottavaa EU-lainsäädäntöä, jonka vuoksi myös Suomen tuli toimeenpanna muutokset sekä mukauttaa omaa kirjanpitolainsäädäntöä.

Toimenpiteet direktiivin taustalla vaikuttavien olennaisten tavoitteiden kuten sääntelyn ja hallinnollisen taakan keventämisen osalta on kuitenkin aloitettu EU:n tasolla jo aikaisemmin. Koska Suomea koskevat muutokset ovat uuden kirjanpitolainsäädännön osalta hyvin pitkälti sidoksissa EU-lainsäädäntöön, on tämän tutkielman kannalta tarkoituksenmukaista avata myös EU:ssa tapahtuneiden muutosten taustaa. Näin ollen, seuraavaksi tässä luvussa luodaan katsaus EU-tasolla tapahtuneiden muutosten taustoihin, jonka jälkeen vasta siirrytään tarkastelemaan direktiivin muutosten implementointia ja siihen liittyviä vaiheita kansallisesta näkökulmasta.

Yleisesti EU:n sääntelyn taustalla vaikuttavat perustussopimukset, joiden tavoitteisiin lainsäädännöllä pyritään vastaamaan. Yksi EU:n tavoitteista on jo pitkään ollut kansainvälisen kilpailukyvyyn parantaminen. Tämän päämäärän saavuttamiseksi EU:n neuvosto käynnisti muun muassa vuonna 2007 toimintaohjelman, jonka keskeisenä tavoitteena oli yrityksiin kohdistuvan hallinnollisen taakan vähentäminen. Tuolloin neuvosto asetti yhteiseksi tavoitteeksi alentaa unionin tuottamasta sääntelystä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa 25 %:lla vuoteen 2012 mennessä. Toimintaohjeen mukaisesti myös muita jäsenvaltioita

kehotettiin tuolloin ryhtymään nopeasti vastaaviin toimiin tavoitteen saavuttamiseksi. (Euroopan komissio 2007a, 2-4) Hallinnollisen taakan keventäminen oli osa parempaa sääntelyä (better regulation) ja sen taustalla oli pyrkimys lisätä yritysten tuottavuutta sekä kilpailukykyä vähentämällä tarpeetonta ja osin päällekkäistä sääntelyä. Suomessa valtioneuvosto hyväksyi esitetyn toimintaohjelman vuonna 2009 ja asetti sille vastaavan 25 %:n tavoitteen hallinnollisen taakan vähentämiseksi vuosille 2009-2012. Tavoitteen saavuttamiseksi kansallisella tasolla pyrittiin kehittämään ja erityisesti sähköistämään viranomaisasiointia sekä yksinkertaistamaan lainsäädännöstä aiheutuvia tiedonantovelvoitteita. (Määttä & Tala 2015, 20-21)

Toinen merkittävä tilinpäätösdirektiivin (2013/34/EU) taustalla vaikuttanut tekijä oli eurooppalaisia pieniä ja keskisuuria yrityksiä (pk-yrityksiä) tukenut aloite nimeltä "Small Business Act" (SBA). SBA-aloite rakentuu kymmenen periaatteen ympärille sekä usealle periaatteiden implementointia tukevalle konkreettiselle käytännölle ja lainsäädännölliselle aloitteelle, joiden tarkoituksena on erityisesti edistää eurooppalaisten pk-yritysten toimintaa. Euroopan neuvosto hyväksyi SBA-aloitteen vuonna 2008, jonka jälkeen Euroopan komissio sekä jäsenvaltiot sitoutuivat suunnittelemaan tarvittavia toimenpiteitä, joilla parannettaisiin sääntely-, hallinto- ja liiketoimintaympäristöjä sekä tuettaisiin pk-yritysten toimintaa. (Euroopan komissio 2011, 2-3)

SBA-aloitteen hyväksynnän myötä byrokratian karsiminen sekä pk-yritysten tukeminen ovat nousseet tärkeään rooliin osana komission työtä. Hallinnollisen taakan keventämisen osalta seuraava merkittävämpi askel otettiin vuonna 2011, jolloin komissio julkaisi tiedonannon "Pienten ja keskisuurten yritysten sääntelytaakan keventäminen – Euroopan unionin sääntelyn mukauttaminen mikroyritysten tarpeisiin". Tiedonannon keskeisenä perustana toimi SBA-aloitteessa vahvistettu niin sanottu "pienet ensin" -periaate ("think small first" principle), joka asettaa vaatimuksen sille, että lainsäädäntöä laadittaessa on huomioitava pk-yrityksiin kohdistuvat lainsäädännölliset vaikutukset. Tämän lisäksi periaatteen keskeisenä pyrkimyksenä on sääntely-ympäristön kehittäminen ja erityisesti sen yksinkertaistaminen hallinnollisen rasituksen vähentämiseksi. Komission

tiedoksiannossa oli lisäksi merkillepantavaa se, että siinä mahdollistettiin mikroyritysten perustelluissa tapauksissa poiketa sääntelystä ja pk-yritysten soveltamaan osin kevyempää sääntelyjärjestelmää. (Euroopan komissio 2013, 2-3)

Selvän muutostarpeen siivittämänä EU:n parlamentti sekä neuvosto antoivat 26 päivänä kesäkuuta 2013 uuden tilinpäätösdirektiivin (2013/34/EU), jonka painopisteenä oli etenkin tilinpäätössääntelystä pienyrityksille aiheutuvan hallinnollisen taakan keventäminen. Direktiivin (2013/34/EU) taustalla vaikutti merkittävässä roolissa SBA-aloitteessa vahvistettu pienet ensin -periaate, johon pohjautuen muutosta lähdettiin viemään eteenpäin EU:ssa. Uudella direktiivillä korvattiin aikaisemmat vuoden 1978 tilinpäätösdirektiivi (78/660/ETY) sekä vuoden 1983 konsernitilinpäätösdirektiivi (83/349/ETY). Direktiivin voimaantulon myötä myös Suomessa alkoi valmistelut kirjanpitolainsäädännön uudistamiseksi.

Suomessa työ- ja elinkeinoministeriö asetti elokuussa 2013 työryhmän selvittämään kirjanpitolain muutostarpeita erityisesti EU:n lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten valossa. Työryhmän keskeisenä tehtävänä oli ensinnäkin selvittää sitä, miten uusi tilinpäätösdirektiivi (2013/34/EU) voitaisiin implementoida osaksi kansallista lainsäädäntöä sekä missä määrin muutoksiin on mahdollista vaikuttaa kansallisesti. Toisena tavoitteena oli kirjanpito- ja tilinpäätöskäytäntöjä yksinkertaistaminen sekä muiden hallinnollista taakkaa keventävien toimintatapojen selvittäminen. (HE 89/2015 vp, 21)

Työryhmä antoi elokuussa 2014 mietintönsä (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014), jossa se kertoi huomioineensa erityisesti kaikista pienimpien kirjanpitovelvollisten asemaa. Toimeksiannossa oli myös huomioitu kirjanpito- ja tilinpäätöskäytäntöjen yksinkertaistaminen, jonka johdosta mahdollisimman selkeän säännöstorakenteen saavuttamiseksi työryhmä ehdotti tuolloin erillisen asetuksen luomista pien- ja mikroyrityksille, josta käy selkeästi ilmi yrityksiä koskevat tilinpäätösvaatimukset. Uuden asetuksen tarkoituksen oli näin ollen koota pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävät tiedot yhteen paikkaan ja toimia osaltaan tarkistuslistana tilinpäätöksiä laativille henkilöille. Tämän lisäksi mietinnössä puollettiin direktiivissä (2013/34/EU) esitettyjen poikkeuksien käyttöön ottamista

mahdollisimman laajasti pienyritysten tilinpäätösten laadinnan helpottamiseksi. Tästä esimerkkinä työryhmän kannattama yritys kohtaisten raja-arvojen nosto vastaamaan direktiivissä esitettyjä enimmäismääriä.

Julkaisun jälkeen työryhmän mietintö lähti laajalle lausuntokierrokselle, jonka aikana kaikkiaan 28 eri tahoja kommentoivat sen sisältöä. Kierroksen jälkeen työ- ja elinkeinoministeriössä arvioitiin saapuneita lausuntoja, jonka pohjalta kevään ja kesän 2015 aikana valmisteltiin hallituksen esitys (HE 89/2015 vp) kirjanpitolain muuttamiseksi. Seuraavaksi lainsäädännön muutosprosessi eteni eduskunnalle, jossa hallituksen esitys päätettiin hyväksyä. Eduskunnan päätöksen mukaisesti 30.12.2015 laki kirjanpitolain muuttamisesta (1620/2015) vahvistettiin, jonka myötä uudistunut kirjanpitolaki tuli sovellettavaksi ensimmäisen kerran tilikaudella, joka alkoi 1 päivä tammikuuta 2016 tai sen jälkeen.

3.2. Kirjanpitolainsäädännön muutokset

Uudistuneen kirjanpitolain sekä kirjanpitoasetuksen rinnalle luodun pien- ja mikroyritysetuksen taustalla on vahvasti vaikuttanut EU:n direktiivi (2013/34/EU), jonka vaikutukset heijastuivat Suomen kirjanpitolainsäädäntöön kasvattaen yrityskokorajoja sekä keventämällä pienyritysten sääntelyä. Uudistuksen myötä kirjanpitolaisissa tunnistetaan nyt kolme yrityskokoluokkaa, jotka ovat pienimmästä suurimpaan: mikro-, pien- ja suuryritys. Lainsäädännön luokittelun ulkopuolelle jää niin sanottu keskikoonyritys, joka yrityskokoryhmiin sidottujen ehtojen puolesta ylittää pienyritykselle asetetut vaatimukset, mutta täytyä suuryritykselle asetettuja ehtoja. (Haaramo et al. 2018)

Suomessa pien- ja mikroyritykset muodostavat valtaosan koko yhteenlasketusta yrityskannasta, jonka johdosta uudistuneen kirjanpitolainsäädännön muutosten voidaan nähdä koskeneen merkittävää osaan kotimaisten yritysten tilinpäätöksistä. Samalla lakiuudistus on myös työllistänyt tilintarkastajia, joiden tehtävänä on ollut varmistua siitä, että uudistuneet tilinpäätökset on laadittu voimassaolevien säännösten ja määräysten mukaisesti. (HE 89/2015 vp, 19) Vuoden 2017 tilastoinnin perusteella pienten- ja mikrokokoisten yritysten ryhmään olisi kuulunut

uudistuneen kirjanpitolain raja-arvojen perusteella noin 97-98 % kaikista yrityksistä, joka antaa hieman perspektiiviä siihen, miten laajasta muutoksesta on käytännössä ollut kyse. (Tilastokeskus 2017)

Hallituksen esityksestä (HE 89/2015 vp, 19) johdettujen arvioiden mukaan uudesta direktiivistä saatavat hyödyt ovat kuitenkin melko rajallisia johtuen jo aikaisemman direktiivin mahdollistamien helpotusten laajasta käytöstä. Lakiuudistuksen osalta arvioitiin, että suurimman hyödyn tulevat saamaan ne yritykset, jotka kasvaneiden raja-arvojen johdosta tulevat jatkossa kuulumaan uudelleen määriteltyihin pien- tai mikroyritysluokkiin.

Taulukko 1. Uudistuneen kirjanpitolain yrityskokorajat. (KPL 1:4§)

	Mikroyritys	Pienyritys	Suuryritys
Taseen loppusumma	350 000 €	6 000 000 €	20 000 000 €
Liikevaihto	700 000 €	12 000 000 €	40 000 000 €
Keskimääräinen henkilöstön lukumäärä tilikaudella	10 henkilöä	50 henkilöä	250 henkilöä
Ehdot raja-arvojen noudattamiseksi			
Mikroyritys	Sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella ylittyy enintään yksi kolmesta raja-arvosta tilinpäätöspäivänä.		
Pienyritys	Sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella ylittyy enintään yksi kolmesta raja-arvosta tilinpäätöspäivänä.		
Suuryritys	Sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella ylittyy enintään kaksi kolmesta raja-arvosta tilinpäätöspäivänä.		

Uutena määritelmänä kirjanpitolakiin tuli yrityskokoluokkien lisäksi niin sanottu yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö (PIE = Public Interest Entity), jota koskee tiukempi sääntely. Yleisen edun kannalta merkittävälle yhteisölle tulee sovellettavaksi yrityskokoluokasta riippumatta laajemmat tilinpäätösvelvoitteet, joita käsitellään vielä tarkemmin tässä luvussa.

Lainsäädännössä tapahtuneet helpotukset tulevat esille erityisesti kirjanpitolain 3 luvun 1 §:ssä, jossa asetetaan vaatimukset tilinpäätöksen sisällöstä. Uudistuksen myötä pien- ja mikroyritykset ovat lähtökohtaisesti velvoitettuja esittämään tilinpäätöksessään ainoastaan tuloslaskelman, taseen sekä liitetiedot soveltuvin osin. Näin ollen rahoituslaskelman laatiminen on jatkossa pakollista ainoastaan suuryrityksille sekä yleisen edun kannalta merkittävillä yhteisöillä. Toimintakertomuksen laatiminen taas on pakollista muille kuin pien- ja mikroyrityksille, poikkeuksena julkiset osakeyhtiöt sekä yleisen edun kannalta merkittävät yhteisöt, jotka on koosta riippumatta velvoitettuja liittämään toimintakertomuksen tilinpäätökseensä. Vaikka uudistunut kirjanpitolaki ei sido pien- ja mikroyrityksiä sisällyttämään toimintakertomusta tilinpäätökseensä, voivat yritykset kuitenkin vapaaehtoisesti esittää KPL 3:1a §:n mukaiset toimintakertomus tiedot omissa liitetiedoissaan. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2018, 362-363)

KPL 6 luvun 1 § käsittelee konsernitilinpäätöksen laatimisvelvoitetta, jota lakiuudistuksen myötä ei tarvitse enää laatia pienkonsernissa, jos yksikään konserniyrityksistä ei ole yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö. Mikäli pienkonserniin kuitenkin kuuluu yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö, on se pykälän mukaisesti velvoitettu laatimaan konsernitilinpäätöksen sekä sisällyttämään siihen konsernin rahoituslaskelman. (KPL 6:1-2§)

Uudistuksen myötä kirjanpitolain 4 luvun satunnaiset tuotot ja kulut ovat poistuneet tilinpäätöksestä. Tämän taustalla on EU:n esittämä vaatimus yhdenmukaistaa ja muuttaa tuloslaskelmakaava vastaamaan kansainvälisiä kaavoja. Muutoksella on siis lähinnä vaikutusta tilinpäätöksen esittämiseen, jonka seurauksena kyseiset erät on luokiteltava uudelleen. Lisäksi yrityksen tulee jatkossa esittää tarkemmat tiedot

poikkeuksellisista eristä vielä liitetiedoissaan, jos yrityksellä sellaisia on. (Haaramo et al. 2018)

Muita pien- ja mikroyrityksiä koskettavia muutoksia, joilla ei tämän tutkielman osalta koeta olevan merkittävää vaikutusta, mutta jotka ovat yleisesti voineet vaikuttaa pien- ja mikroyritysten toimintaan, liittyvät sekä kirjanpidon suorittamiseen että kirjanpitoaineiston säilyttämiseen. Kirjanpitolaki edellytti aikaisemmin tekemään kirjanpidon joko suorite- tai maksuperusteisesti, mutta uudistuksen myötä laki mahdollistaa myös tietyin edellytyksin sen tekemisen laskuperusteisesti. (KPL 2:2§) Toisena yleisenä muutoksena vapautettiin kirjanpitoaineiston säilyttämiseen liittyvä säännös siten, että jatkossa aineiston olinpaikalla ei enää ole merkitystä, kunhan se on huolellisesti säilytetty ja että, sen ajantasainen tarkastelu on Suomesta käsin mahdollista viranomaiselle sekä tilintarkastajalle. (Haaramo et al. 2018; KPL 2:9§)

3.3. Pien- ja mikroyrityksen tilinpäätös

Tilinpäätöksen tavoitteena on antaa kirjanpitolain (KPL 1336/1997) mukainen oikea ja riittävä kuva yrityksen taloudellisesta asemasta sekä tilikauden tuloksen muodostumisesta. Yleisvaatimuksen lisäksi laissa on säädetty useista yksittäisistä liitetietoja koskevista vaatimuksista sekä toimintakertomuksessa esitettävistä tiedoista. Kirjanpitolain ensimmäinen luku pitää sisällään kirjanpitovelvollisuuden termin, jolla tarkoitetaan liike- tai ammattitoimintaa harjoittavan velvoitetta noudattaa sekä kirjanpitolakia että lain ohella kirjanpitoasetusta (KPA 1997/1339) ja uutta valtioneuvoston asetusta pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (PMA 1753/2015), joka on tullut noudatettavaksi lainsäädännön uudistumisen myötä. Vaikka PMA tulee lähtökohtaisesti pakottavana lainsäädäntönä voimaan tilikaudella, joka on alkanut 1.1.2016 tai sen jälkeen, voi pien- tai mikroyritys kuitenkin jatkossa halutessaan valita KPA:n soveltamisen PMA:n sijasta. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2016, 102)

PMA asettaa yhdessä kirjanpitolain kanssa vaatimukset asetusta soveltavien yritysten tilinpäätösten laadinnalle. PMA voidaan karkeasti jakaa sen sisällön perusteella yleisiä säännöksiä, tuloslaskelma- ja tasekaavoja sekä

liitetietovaatimuksia kuvaaviin lukuihin, jotka tarkistuslistan omaisesti tukevat pienten yritysten tilinpäätösten laadintaa. Tilintarkastajan tehtävänä on puolestaan varmistua laaditun tilinpäätöksen sisällön osalta siitä, että kaikki lain edellyttämät tiedot on annettu ja lainsäädäntö huomioiden esitetty olennaisesti oikein. Tilinpäätökseen sisältyvä tieto voidaan yleisesti mieltää laadukkaaksi, kun informaatio on oleellista, luotettavaa ja ymmärrettävää eikä sen tulkitseminen aiheuta käyttäjissä ristiriitoja. (Lindfors & Seppänen 2011)

3.3.1. Yleiset säännökset

Pien- ja mikroyrityksiä koskettavat yleiset säännökset on esitetty PMA:n ensimmäisessä luvussa. Asetuksen mukaisesti osakeyhtiömuotoinen pien- tai mikroyritys ei ole velvollinen esittämään tilinpäätöksessään muita tietoja kuin mitä siltä PMA:ssa ja verotusta koskevassa laissa sekä sen ohella annetussa säännöksessä edellytetään. Yleisten säännösten mukaisesti pien- tai mikroyrityksen on annettava tilinpäätöksessään tieto siitä, että se on noudattanut tilinpäätöksen laadinnassa pien- tai mikroyrityssäännöstä. Tämän tarkentamiseksi kirjanpitolautakunta on lausunnossaan (KILA 2016/1950) tulkinnut, että ”PMA:n edellyttämä tieto tilinpäätöksen laatimisessa käytetystä säännöstöstä tarkoittaa, että tilinpäätöksestä on ilmevä, onko sen laatimisessa noudatettu PMA 4 luvun mikroyrityssäännöstä vai PMA 2 ja 3 luvun pienyrityssäännöstä.”

Kummatkin yrityskokoluokat ovat velvoitettuja esittämään tilinpäätöksessään tuloslaskelman, taseen sekä liitetiedot, mutta riippuen noudatettavasta säännöksestä, on esitettävien tietojen sisällössä sekä laajuudessa kuitenkin eroja. PMA:n sisältämät yleiset säännökset esimerkiksi edellyttävät, että pienyrityssäännöstä soveltavan yrityksen tulee esittää tilinpäätöksessään oman pääoman muutokset sekä hallituksen ehdotus jakokelpoisen oman pääoman käytöstä, kun taas mikroyritykseltä vastaavaa tietoa ei asetuksen mukaisesti edellytetä esitettäväksi. Merkittävin säännösten välinen yksittäinen ero kuitenkin liittyy tilinpäätöksen oikean ja riittävän kuvan vaatimukseen, joka tulee huomioitavaksi tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2018, 293-297)

Kirjanpitolain (1336/1997) mukaan tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva yrityksen taloudellisesta asemasta sekä tilikauden tuloksen muodostumisesta. Liitetiedot ovat tämän kuvan muodostumisen osalta keskeisessä asemassa, sillä mikäli lain pykälien ja sen ohella noudatettavien säännösten myötä ei vielä saavuteta oikeaa ja riittävää kuvaa, tulee yrityksen ilmoittaa tarpeelliset lisätiedot liitetiedoissaan. Yleensä tällainen tilanne saattaa muodostua etenkin merkittävien ja poikkeuksellisten erien yhteydessä. (Leppiniemi & Walden 2016)

PMA:ta sovellettaessa, vaatimus oikeasta ja riittävästä kuvasta koskee edelleen pienyrityksiä, mutta säädetyn asetuksen myötä mikroyritykset ovat niin sanotun ”suojasatamasäännöksen” kautta vapautettuja oikean ja riittävän kuvan pohdinnalta. Käytännössä suojasatamasäännöksen johdosta mikroyrityksen tilinpäätöksen katsotaan täyttävän oikean ja riittävän kuvan vaatimukset, kun siinä on esitetty PMA:ssa siltä edellytetyt liitetiedot. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2016, 6-7) Pienyritysten taas on laadinnan yhteydessä pohdittava sitä, antaako tilinpäätös vaadittujen tietojen perusteella oikean ja riittävän kuvan yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta vai täytyykö yrityksen vielä antaa jotain sellaisia tietoja esimerkiksi liitetietojen muodossa, joita ei suoraan kirjanpitolaissa tai PMA:ssa ole määritelty esitettäväksi. Tällaisia tietoja saattavat olla esimerkiksi toimintakertomusta vastaavat tiedot, joiden antaminen on pienyritykselle pakollista, mikäli tieto on tarpeen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi. (Haaramo et al. 2018)

Tämän lisäksi pienyritys, joka on arvostanut rahoitusvälineitä tai muita hyödykkeitä kirjanpitolain 5 luvun 2a ja 2b pykälän mukaisesti käypään arvoon, on velvoitettu esittämään kyseistä erää koskevat tiedot liitetiedoissaan. Mikroyritykseltä, joka soveltaa mikroyrityssäännöstöä ei vastaavaa liitetietoa vaadita, koska tällaisessa tilanteessa kirjanpitolaki ei salli käyvän arvon arvostamista. (Haaramo et al. 2018) Kirjanpitolautakunnan lausunnossa (KILA 2016/1950) huomioidaan kuitenkin vaihtoehtona se, että mikäli mikroyritys haluaa soveltaa kyseistä käypään arvoon merkitsemistä, tulee sen laatia tilinpäätöksensä PMA:n pienyrityssäännösten mukaisesti. Tämän myötä yritykseltä kuitenkin samalla poistuu oikeus muiltakaan osin soveltaa mikroyrityssäännöstöä, jonka vuoksi esimerkiksi

suojasatamasäännöksen soveltaminen oikean ja riittävän kuvan täyttämiseksi ei ole enää yrityksen osalta mahdollista.

3.3.2. Tuloslaskelma ja tase

Tässä luvussa käydään yleisesti läpi PMA:n asettamia vaatimuksia pien- ja mikroyritysten tuloslaskelma- ja tasekaavoille. Pien- ja mikroyrityksen on mahdollista laatia tuloslaskelma joko kululaji- tai toimintokohtaisesti. Yrityksen on kuitenkin huomioitava se, että valinnan myötä tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden- ja menetelmien soveltamisessa on noudatettava johdonmukaisuutta (KPL 3:3§), jotta tilikausien vertailukelpoisuus säilyy. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2016, 27-28)

Sisällön tueksi, on pienyrityksen osalta laadittu liitteet 1 ja 2, joissa on kuvattu tuloslaskelma- ja tasekaavat vähimmäisvaatimuksia laajempina PMA:ssa esitetyn mallin pohjan mukaisesti. Koska asetuksen sisältämien helpotusten johdosta kaavoja on mahdollista lyhentää, on mikroyrityksen näkökulmasta laadittu liitteet 3 ja 4, joiden osalta tuloslaskelma- ja tasekaavoissa on käytetty hyväksi kaikki PMA:n sallimat helpotukset. Liitteisiin sisältyvien tuloslaskelmien laadinnassa on käytetty kululajikohtaista mallia, joka on yritysten osalta laajemmin käytössä.

Liitteissä esitettyjen kaavojen vertailun tarkoituksena on havainnollistaa PMA:n sallimien helpotusten konkreettisia vaikutuksia. Vertailukohde on esimerkkinä äärimmäinen, mutta se antaa hyvän kokonaiskuvan siitä, miten tuloslaskelman ja taseen esittäminen muuttuu niihin sovellettavien helpotusten myötä. Vaikka mikroyrityksen kevennykset ovat asetuksessa lähtökohtaisesti pienyritystä hieman laajemmat, on myös pienyrityksen mahdollista hyödyntää lähes vastaavia asetukseen sisältyviä helpotuksia tuloslaskelma- ja tasekaavojen osalta. Ennen asetuksen sallimien helpotusten tarkempaa läpikäyntiä, on kuitenkin oleellista käsitellä tilinpäätökselle asetettuja tavoitteita yrityksen näkökulmasta, jotka osaltaan määrittää perustan sille, missä laajuudessa tilinpäätöksen laadinta tullaan yrityksessä suorittamaan.

Lähtökohtaisesti tärkeimmät tilinpäätösinformaatiota hyödyntävät sidosryhmät ovat oman ja vieraan pääoman rahoittajat eli yrityksen omistajat ja velkojat. Näiden lisäksi informaatio kiinnostaa yleisesti sijoittajia, jotka siihen perustuen vetävät johtopäätöksiä yrityksen taloudellisesta menestyksestä sekä tulevaisuuden toimintaedellytyksistä. Kirjanpitolaissa keskeiseen asemaan onkin noussut oikean ja riittävän kuvan antaminen yrityksen taloudellisesta asemasta sekä tilikauden tuloksen muodostumisesta. Tilinpäätösinformaatiota hyödyntävät monet eri tahot, jonka vuoksi tilinpäätöksen laadinnan osalta on hyvä pohtia sille asetettuja odotuksia ja tavoitteita, joiden myötä ylimääräisen tai laajemman tiedon antaminen voi olla perusteltua. Mikäli yrityksen ainoa tavoite on puolestaan lainsäädännöllisten velvoitteiden täyttäminen, on hyvin loogista, että tilinpäätös laaditaan sille asetettujen vähimmäisvaatimusten mukaisesti. (Leppiniemi & Walden 2016)

Pienten kirjanpitovelvollisten näkökulmasta laajan tuloslaskelma- ja tasekaavan käyttämistä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, kun yrityksen tuloksen muodostumisesta sekä varallisuudesta halutaan antaa vain yleisluonteinen ja nopeasti luettavissa oleva kuva. Tämä on huomioitu myös lainsäädännössä, jossa pien- ja mikroyrityksille on sallittu tiettyjen periaatteiden mukaisesti erien yhdisteleminen. PMA:n mukaisesti pien- ja mikroyritykset voivat halutessaan esimerkiksi esittää tuloslaskelman alussa ostojen ja myyntien määrän yhdistettynä bruttotuloksena. Samalla yhdistely myös pitää ostojen ja myyntien määrän liikesalaisuutena. (Leppiniemi & Walden 2016)

Liitteessä 1 kuvatussa pienyrityksen tuloslaskelmasta voidaan täten asetuksen mukaisesti yhdistää erät 1-5 ennen henkilöstökuluja, jonka jälkeen lopputulos vastaa liitteessä 3 kuvattua bruttotulosta. Tasekaavojen osalta pienyritys voi myös hyödyntää vastaavia helpotuksia ja esittää liitteessä 4 mikroyrityksen tavoin erät summatasolla ilman niiden sisällön tarkempaa avaamista, kunhan niiden erillinen esittäminen ei ole olennaista oikean ja riittävän kuvan antamiseksi. Asetuksen edellyttämänä, pienyrityksen on kuitenkin eriteltävä taseen vieraan pääoman velkojen lisäksi myös pitkäaikaisten saamisten määrä.

Tuloslaskelman ja taseen eriä on mahdollista yhdistää myös niiden vähäisyyteen vedoten. PMA:ssa todetaan, että eriä saadaan yhdistellä niissä tilanteissa, kun niiden erillisellä esittämisellä on ainoastaan vähäinen merkitys oikean ja riittävän kuvan antamiseksi tai jos yhdisteleminen johtaa kokonaisuuden osalta selkeämpään esittämistapaan. Kirjanpitolautakunta on yleisohjeessaan (2006) antanut kuitenkin seuraavan varovaisuutta korostavan tulkinnan erien yhdistelyyn liittyen: ”Kirjanpitolautakunta katsoo, että vähämerkityksellisyyttä tulee tulkita suppeasti. Epäselvässä tai tulkinnanvaraisessa tilanteessa yhdistelemistä ei tule tehdä.” PMA:n osalta huomionarvoista on myös se, että yrityksen on laadittava tuloslaskelma ja tase yksityiskohtaisempana, jos se on tarpeen tilikauden tuloksen muodostumiseen vaikuttaneiden tekijöiden tai tase-erien selventämiseksi.

3.3.3. Liitetiedot

Tuloslaskelman ja taseen tavoin liitetiedot ovat osa tilinpäätöstä, joiden tarkoituksena on antaa lisätietoa yrityksen taloudellisesta asemasta. Liitetiedoista säädetään pääasiassa kirjanpitolaissa (KPL), kirjanpitoasetuksessa (KPA) sekä pien- ja mikroyrityksiä koskevassa PMA:ssa. Liitetietoja koskevia määräyksiä esiintyy myös työ- ja elinkeinoministeriön päätöksissä ja asetuksissa sekä erityislainsäädännössä kuten osakeyhtiölaissa (OYL). Tämän lisäksi kirjanpitolautakunta on useissa lausunnoissaan antanut tulkintoja liitetietojen soveltamiseen liittyen. Lainsäädännön uudistumisen myötä keskeisimmät pien- ja mikroyritysten liitetietoja koskevat vaatimukset ovat kuitenkin siirtyneet kirjanpitoasetuksesta uuden PMA:n alle, jonka vuoksi tässä luvussa on keskitytty tarkastelemaan liitetietovaatimuksia PMA:n näkökulmasta. (Leppiniemi & Walden 2016)

Pien- ja mikroyritysten liitetietoihin on vahvasti vaikuttanut EU:n direktiivin pienet ensin -periaate, joka ilmenee erityisesti liitetiedoille asetettujen vaatimusten kautta. Direktiivissä liitetietovaatimusten rajoittamista on perusteltu ensinnäkin sillä, että tilinpäätösten käyttäjät eivät yleensä tarvitse kovinkaan paljon lisätietoja pien- tai mikroyrityksiltä. Toisekseen direktiivissä on huomioitu, että lisätietojen kokoaminen voi tulla pienemille yrityksille kalliiksi. Näin ollen tehtyjen toimenpiteiden kautta on

pyrity löytämään kustannustehokkaampi ratkaisu. (Kaisanlahti & Leppiniemi 2016, 3) Uudistuksen johdosta laajempien tietojen esittämistä ei ole pien- ja mikroyrityksiltä kuitenkaan estetty, jolloin yritykset voivat edelleen antaa halutessaan ylimääräisiä tietoja, joista tilinpäätöksen käyttäjät voivat mahdollisesti hyötyä. (Lilja & Rönkkö 2018, 18-19) Pienyrityksen liitetiedoista on säädetty PMA:n 3 luvussa. Luku sisältää kaikkiaan 13 pykälää, jossa kussakin on määritelty yksityiskohtaisemmat vaatimukset liitetietojen sisällöstä sekä esittämisestä. Liitetietovaatimusten selventämiseksi on alle taulukkoon 2 koottu PMA:n 3 luvun liitetietoja koskevat pykälät sekä niiden sisältöä kuvaavat otsikot.

Taulukko 2. Pienyritykseltä vaaditut liitetiedot PMA:n 3 luvun mukaisesti.

1 §	Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet
2 §	Poikkeukselliset erät
3 §	Tilikauden jälkeiset olennaiset tapahtumat
4 §	Arvonkorotusrahasto
5 §	Tiedot käypään arvoon merkitsemisestä
6 §	Pitkäaikaiset lainat
7 §	Annetut vakuudet ja taseen ulkopuoliset sitoumukset ja järjestelyt sekä eläkevastuut
8 §	Tiedot emoyrityksestä
9 §	Lainat toimitusjohtajalle ja hallintoelimiin kuuluville henkilöille sekä heidän puolestaan annetut sitoumukset
10 §	Liiketoimet intressitahojen kanssa
11 §	Henkilöstö
12 §	Omien osakkeiden ja osuuksien hankinnat ja luovutukset
13 §	Toimintakertomusta vastaavat tiedot

PMA:n asettamat vaatimukset yksittäisten liitetietojen esittämiseen ovat hyvinkin samantyyppisiä riippumatta siitä sovelletaanko asetusta pien- vai mikroyrityssäännösten mukaisesti. Tilinpäätöksen laadinnassa on kuitenkin hyvä

huomioida yleisten säännösten luvussa esiin nousseet poikkeukset kuten mikroyritysten suojatamasaännös. Taulukon 2 avulla saadaan kuitenkin havainnollistettua sitä, minkätyyppisiä liitetietoja pien- ja mikroyrityksiltä vaaditaan uudistuksen myötä esitettäväksi. Tämän tutkielman kannalta ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista perehtyä kaikenkattavasti asetuksen sisältämien pykälien asettamiin yksittäisiin vaatimuksiin, koska tutkielman tarkoituksena on ennemminkin selvittää lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten kokonaisvaltaista vaikutusta yksittäisten tekijöiden sijasta. Kokonaisuutena liitetiedot ovat kuitenkin merkittävä osa uutta PMA:ta, jonka vuoksi niihin kohdistuneiden muutosten ja vaikutusten selvittämistä jatketaan tutkielman tutkimusosuudessa.

4. YRITYSTEN HALLINNOLLINEN TAAKKA

4.1. Sääntelyn kustannukset yrityksille

Maailma, jossa sääntelyviranomaiset toimivat on jatkuvan muutoksen kohteena. Muun muassa talouden ja teknologian kehityksessä tapahtuneet muutokset ovat lisänneet sääntelyn tarvetta niihin kohdistuvien riskien johdosta. Sääntelyympäristön kehitystä ovat lisäksi samanaikaisesti muokanneet lisääntyneet laatuvaatimukset sekä oikeusjärjestelmän säännösten monimutkaistuminen. (Tala 2012, 135-136) Yhteiskuntana odotuksemme sääntelyä kohtaan ovat kehityksen myötä lisääntyneet, jonka johdosta vaadimme ja toisaalta luotamme yhä enenemissä määrin siihen, että sääntely suojelee kuluttajia, yrityksiä, työntekijöitä sekä ympäristöä. Samanaikaisesti sääntelyyn kuitenkin liitetään tavoitteita sen varmistamiseksi, että yritykset voisivat toimia tehokkaammin ja joustavammin kohdatessaan kilpailullisia haasteita. (Hampton 2005, 1-2)

Oikeudellisen sääntelyn taustalla vaikuttavat yhteiskunnalliset tavoitteet, joiden toteuttamiseksi ja edistämiseksi oikeutta käytetään. Nykypäivänä tärkeitä päämääriä ovat muun muassa taloudellinen hyvinvointi, sosiaalinen oikeudenmukaisuus sekä ympäristönsuojelu. Tavoiteltujen yhteiskunnallisten hyötyjen lisäksi sääntely kuitenkin tuottaa myös samalla kustannuksia sen kohteena oleville yrityksille sekä julkishallinnolle. Sääntelyn johdosta, yritykset ovat velvoitettuja tuottamaan, säilyttämään sekä raportoimaan erilaisia tietoja toimistaan viranomaisille. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2009a, 15)

Lainsäädännön aiheuttamista kustannuksista suurin osa on peräisin niistä rajoituksista, vaatimuksista, velvoitteista ja tehtävistä, joita yrityksille tulee, kun ne toteuttavat ja noudattavat sääntelyä. Kustannukset voidaan karkeasti jakaa niiden luonteensa perusteella joko kertaluonteisiin tai pysyväluonteisiin kustannuksiin, riippuen siitä rasittavatko ne yritystä ainoastaan kerran vai toistuvasti. (Määttä & Tala 2015, 14-15) Yleisesti tällaisia oikeussääntelyn vaikutuksia, jotka kuormittavat yrityksiä taloudellisesti tai muutoin rajoittavat näiden toimintaa, voidaan kutsua

sääntelytaakaksi (regulatory burden). (Rantala et al. 2018, 31) Seuraavassa kuviossa 1 on tarkemmin avattu sääntelystä syntyvien hallinnollisten kustannusten rakennetta yritysten näkökulmasta.

Kuvio 1. Sääntelyn aiheuttamat hallinnolliset kustannukset yrityksille. (Kangasharju & Rauhanen 2008, 12)

Lainsäädäntö asettaa yrityksille ja eri toimialoille erilaisia vaatimuksia ja velvoitteita yritystoiminnan sääntelemiseksi. Sääntelystä aiheutuvat kustannukset voidaan yllä esitetyn kuvion mukaisesti jakaa kolmeen ryhmään: 1) suorat kustannukset (direct financial costs), 2) mukauttamiskustannukset (compliance costs) ja 3) pitkän aikavälin rakenteelliset kustannukset (long term structural costs). Suorat

kustannukset ovat konkreettisesti suoraan velvoitteeseen perustuvia maksuja, kuten esimerkiksi hallinnollisia veloituksia tai veroja, joita yritykset suorittavat toimivaltaisille viranomaisille lainsäädännön edellyttämänä. Tällaiset maksut eivät siten ole lähtökohtaisesti liitoksissa viranomaisen tarpeeseen saada tietoja yrityksestä. (SCM Network 2005, 5-7)

Rakenteelliset kustannukset puolestaan liittyvät lainsäädännöllisten velvoitteiden toteuttamiseen, jonka seurauksena yrityksille syntyy kustannuksia tyypillisesti useamman vuoden aikavälille. Lainsäädännön noudattamisesta aiheutuvat aineelliset kustannukset voivat näin ollen pitää sisällään esimerkiksi henkilöstön koulutusta lakiuudistukseen liittyen tai investointeja uusiin tietojärjestelmiin. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 7) Kun lainsäädännön noudattamiseen liittyvistä velvoitteista erotellaan suorat kustannukset ja pitkän aikavälin rakenteelliset kustannukset, on jäljelle jäävä osuus niin sanottua mukauttamiskustannusta. Yritysten mukauttamiskustannuksien voidaan mieltää syntyvän lainsäädännön vaatimuksiin mukautumisesta. Mukauttamiskustannukset voidaan yhä edelleen jakaa kuvion mukaisesti epäsuoriin maksuihin sekä lainsäädännöstä aiheutuviin hallinnollisiin kustannuksiin, joita käsitellään tarkemmin tutkielman seuraavassa luvussa. (SCM Network 2005, 6-7)

4.2. Hallinnolliset kustannukset ja hallinnollinen taakka

Yritysten hallinnollisilla kustannuksilla tarkoitetaan niitä kustannuksia, joita yritykselle syntyy lainsäädännöllisten tietoantovelvoitteiden täyttämistä ja niihin liittyvistä toiminnoista. Tyypillisiä lainsäädännöstä aiheutuvia tiedonantovelvoitteita, jotka aiheuttavat hallinnollisia kustannuksia, ovat esimerkiksi erilaiset ilmoitus- ja raportointivelvoitteet. Luonnollisesti näiden tietojen kokoamisesta, muokkaamisesta sekä raportoisesta syntyy kustannuksia yrityksille. Tiedonantovelvoite voi ilmoitusvelvollisuuden lisäksi tarkoittaa myös velvollisuutta pitää tietoa saatavilla erillistä pyyntöä tai tarkastusta varten, jonka perusteella tietoja tulee toimittaa viranomaisten lisäksi mahdollisesti myös kolmansille osapuolille. Kustannuksia syntyy näin ollen myös vielä tietojen arkistoinnista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2009a, 15-17)

Hallinnollisia kustannuksia synnyttävillä velvoitteilla on ominaista, että niiden ensisijainen vaikutus yritysten liiketoimintaan on negatiivinen, koska yritysten näkökulmasta aikaa kuluu tuottavan toiminnan sijasta tiedonantovelvoitteiden täyttämiseen. Lainsäädännön edellyttämistä tiedoista osa on kuitenkin sellaisia, joita yritykset keräävät ja kokoavat lähtökohtaisesti lainsäädännön vaatimuksesta, mutta toisaalta käyttävät niitä myös monipuolisesti hyödykseen omassa liiketoiminnassaan. Tällaisia yrityksen tavanomaiseen liiketoimintaan liittyviä hallinnollisia kustannuksia kutsutaan yleisesti business as usual -kustannuksiksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2009a, 16-17)

Hallinnollisista kustannuksista on tärkeää erotella määritelmänä hallinnollisen taakan osuus, joka kuvaa puolestaan sitä osaa kustannuksesta, joka yrityksille aiheutuu lainsäädännöllisten velvoitteiden olemassaolosta ja niiden noudattamisesta. Toisin sanoen, yritykset eivät keräisi tai analysoisi hallinnolliseen taakkaan liittyvää tietoa lainkaan ilman siihen liittyvää lainsäädännöllistä pakotetta. (SCM Network 2005, 7) Pääsääntönä voidaan pitää, kun hallinnollisista kustannuksista vähennetään pois yrityksen omaan toimintaan liittyvät tavanomaiset kustannukset, saadaan kustannuksista eriteltyä yritysten hallinnollista taakkaa kuvaava osuus. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 7)

Hallinnollisen taakan osalta on kuitenkin hyvä huomioida, että se pitää sisällään varsin monentyyppisiä kustannuseriä, jotka osaltaan saattavat aiheuttaa haasteita etenkin kustannusten tunnistamisessa sekä niiden määrittelyssä. Tiedonantovelvoitteiden lisäksi hallinnollista taakkaa aiheuttaa myös muun muassa lainsäädännön tulkinnanvaraisuus, joka nousee etenkin pienyritysten kohdalla osittain ongelmaksi, koska kyseisillä yrityksillä ei välttämättä ole riittävästi omaa osaamista haastavien tulkintaongelmien ratkaisemiseksi eikä riittäviä voimavaroja juridisten asiantuntijapalveluiden hankintaa varten. (Määttä & Tala 2015, 19-24)

4.3. Aikaisempi tutkimus

Kaiken kaikkiaan tietämys lainsäädännön noudattamiseen liittyvistä ja siitä aiheutuvista kustannuksista on vielä varsin puutteellista niin kansainvälisesti kuin

Suomessakin. Useissa OECD:n ja EU:n jäsenvaltioissa kustannuksiin on kuitenkin alettu kiinnittämään enemmän huomiota, joka on osaltaan myös käynnistänyt toimia kustannusten rajoittamiseksi. Sääntelytaakan osalta Suomessa ei ole tehty järjestelmällistä tiedonkeruuseen perustuvaa kokonaisarvioita. Sen sijaan Suomessa on kuitenkin tarkasteltu yksittäisten lainsäädäntöhankkeiden aiheuttamia kustannuksia eri alan toimijoille. Arviointeja on kuitenkin vaikeuttanut aineiston saatavuuteen liittyvät haasteet. Ylipäättään sääntelytaakan perusteellinen ja täsmällinen selvittäminen onkin vaikeaa, jonka vuoksi lainsäädännön aiheuttamia kustannuksia tunnetaan Suomessa huonosti. Osin tämä on myös seurausta lainsäädännön vaikutusarvioinnin yleisistä puutteista. (Rantala et al. 2018, 15-16)

Aikaisemmat tutkimukset kuten (Bickerdyke & Lattimore 1997; Crain & Hopkins 2001; Crain 2005; Hopkins 1996) ovat jo pitkään Australiassa sekä Yhdysvalloissa antaneet viitteitä pienyrityksiin kohdistuvasta suhteellisen suuresta sääntelytaakasta. Muun muassa Hopkinsin (1996) tutkimuksessa havaittiin melko varhaisessa vaiheessa, että Yhdysvalloissa liittovaltiotason sääntelystä aiheutuvat kustannukset olivat pienyritysten kohdalla työntekijää kohden merkittävästi suuremmat kuin suuryrityksillä. Vastaavasti Chittenden (et al. 2002) laatimasta katsauksesta ilmenee, että sääntelystä aiheutuvat kustannukset rasittavat suhteessa enemmän pieniä yrityksiä.

EU:n alueella on myös sääntelytaakan jakautumiseen liittyen tehty vastaavia selvityksiä, joiden tulosten perusteella per työntekijä pienyritysten sääntelytaakan on arvioitu olevan jopa noin kymmenkertainen suuryritysten sääntelytaakkaan verrattuna. Muun muassa Euroopan komission (2007b, 16-17) selvityksestä käy ilmi, että siinä missä suuryritykset käyttivät yhden euron työntekijää kohden sääntelytaakkaan, joutuivat keskisuuret yritykset uhraamaan noin 4 euroa per työntekijä ja pienyritykset noin 10 euroa per työntekijä. Selvityksessä tuodaan myös esille se, että sääntelytaakasta saadut tulokset laskettiin useiden EU:n jäsenmaissa toteutettujen tutkimusten pohjalta, joka osaltaan lisää selvityksen luotettavuutta. Kansainvälisen tutkimusaineiston havaintojen perusteella voidaankin todeta, että sääntelytaakkarasitus kohdistuu erityisen ankarasti pienyrityksiin. (Määttä & Tala 2015, 33 & 49)

Määttä ja Tala (2015, 34) kehottavat kuitenkin huomioimaan tilanteet, joissa pienyritysten sääntelytaakka on mahdollisesti vertailukohtana jopa suuryritystä pienempi. Esimerkkinä he nostavat esille hyvin pienen yrityksen, jolla ei ole lainkaan ulkopuolisia työntekijöitä. Toisekseen on hyvä huomioida, että pienimmät yritykset ovat osin vapautettu tietyistä lakisääteisistä velvollisuuksista, jolloin kaikilla lainsäädännön osa-alueilla vastaavia rasitteita ei synny.

Oikeudellisesta sääntelystä aiheutuvaa hallinnollisen taakan analysointia on usein painotettu kansainvälisissä tutkimuksissa ja selvityksissä siten, että taakka on rajattu koskemaan informointi- eli tiedonantovelvoitteista koituvia kustannuksia. Vastaavaa lähestymistapaa on painottanut myös Euroopan komissio. Tiedonantovelvollisuus ymmärretään yleisesti melko laajana käsitteenä, jolloin yksittäinen laki voi sisältää hyvinkin laajan määrän erilaisia tiedonantovelvoitteita. Velvoitteiden täyttämiseksi ja tiedon tuottamiseksi yritysten tulee suorittaa erilaisia hallinnollisia toimenpiteitä, jotka vaativat informaation kokoamista, ilmoitusten jättämistä ja laskelmien tekemistä. (Määttä 2011, 56) Suomessa tehtyjen arvioiden perusteella yrityksille aiheutuu vuosittain lähes 2 miljardin euron hallinnollinen taakka vain lakisääteisten tiedonantovelvoitteiden noudattamisesta. (Rantala et al. 2018, 54)

Ruotsissa SAGPA (Swedish Agency for Growth Policy Analysis) selvitti sääntelystä aiheutuvien rasitteiden vaikutuksia yrityksille. Merkittävin empiirisen analyysin tutkimustulos oli se, että korkeasta sääntelystä aiheutuvat epäsuorat taloudelliset kustannukset olivat huomattavia yrityksille ja luultavasti merkittävämpiä kuin välittömät suorat kustannukset. Tutkimuksessa otettiin kantaa myös sääntelyn valvontaan, jonka kehityksen kannalta nähtiin tärkeäksi, että toimintaa valvoisi erillinen riippumaton elin tai viranomaisen. Valvojan viranomaisen keskeisenä tehtävänä olisi tällöin varmistaa, että käyttöön otetut säännökset ovat taloudellisesti kannattavia sekä mahdollisimman tehokkaita. (SAGPA 2010, 63-64) Gorgens (et al. 2013) puolestaan tutki sääntelytaakkaa maakohtaisen regressioanalyysin kautta. Tuloksista ilmenee, että sääntelyasteella voi olla vaikutusta maan BKT:n kasvuun, jonka seurauksena voimakkaammin säädelty talous voi kasvaa keskimäärin jopa noin 2-3 % vähemmän kuin kevyemmän sääntelyn alainen talous. Tutkimuksessa

kuitenkin huomautetaan, että vaikutus havaittiin lähinnä maltillisen ja voimakkaasti säännellyn järjestelmän välillä.

Hollannissa ja Puolassa tehtyjen tutkimusten kohdalla on hallinnolliseen taakkaan liitetty myös niin sanotut ärsytysvaikutukset (irrational effects), joiden on nähty aiheuttavan kustannuksia lakisääteisten tiedonantovelvollisuuksien arvioinneissa. (Bertelsmann Stiftung 2009) Useammasta osatekijästä koostuvaa ärsytysvaikutuksen termiä voidaan tarkastella tiedonantovelvollisuuden näkökulmasta seuraavasti kolmen tarkentavan kysymyksen avulla: 1) kuinka helposti lakisääteinen velvollisuus on ymmärrettävissä? 2) kuinka helposti lakisääteiseen velvollisuuteen liittyvä informaatio on saatavilla? 3) kuinka hyväksyttävä velvollisuus on eli toisin sanoen onko informaatiovelvollisuus tavoitteeseen nähden tarkoituksenmukainen ja onko kustannuksen suhde hyötyihin nähden järkevä? (Määttä & Tala 2015, 19-20)

Sääntelytaakan vähentämiseen on liitetty erinäisiä keinoja, joista erityisesti pk-yritysten kohdalla on käyty keskustelua ”yhden pysähdysten palvelusta” (one-stop shops), jonka tarkoituksena olisi erityisesti suoraviivaistaa yritysten asiointia viranomaisten kanssa sekä purkaa tiedonantovelvoitteisiin liittyvää sääntelyä. (Parker & Kirkpatrick 2012, 20) Toinen tutkijoita kiinnostava ratkaisu on sähköisten palveluiden kehittäminen, joka osaltaan helpottaisi yrityksiltä vaadittujen tietojen keräämistä sekä niiden lähettämistä. Aiheen osalta tutkimusta ovat tehneet muun muassa Arendsen ja Van Engers (2004), jotka nostavat lakisääteisistä velvoitteista aiheutuvan taakan vähentämiseksi kolme kriittistä tekijää. Heidän mukaansa asetettuihin vähennystavoitteisiin ja -suunnitelmiin pääsy vaatii ensinnäkin poliittista sitoutumista, jotta lainsäädäntöä saadaan yksinkertaistettua ja selkeytettyä. Toisena tärkeänä tekijänä he pitävät julkishallinnon sekä yritysten välistä yhteistyötä, joka osaltaan tukee vähennysohjelmien suunnittelua ja toteutusta sekä vaadittujen tietojen standardointia. Kolmas keskeinen tekijä liittyy sähköisten palvelualueiden kehittämisen, jonka osalta valtioiden tulisi panostaa kehitystyön tukemiseen yritysten ja viranomaisten välisen tiedonsiirron tehostamiseksi. (Arendsen & Van Engers 2004)

Tietämys lainsäädännön kustannuksia kohtaan on kuitenkin vielä varsin puutteellista ja eri tavoin toteutettujen laskelmien perusteella on varoen arvioitu sääntelytaakkaan liittyvien kokonaiskustannusten olevan muutamia prosentteja maiden BKT:sta vuositasolla. (Rantala et al. 2018, 15-16) Hallinnollisen taakan mittaamisen osalta kehitystä on kuitenkin tapahtunut ja selvitystyö on jo pitkällä muun muassa Alankomaissa, Norjassa, Ruotsissa, Tanskassa, Itävallassa, Tšekissä, Saksassa ja Iso-Britanniassa, jossa mittaamisesta suurin osa tehdään standardikustannus- eli SCM- mallin avulla. Suomessa kyseisen mallin käyttö on toistaiseksi ollut melko vähäistä. (Niinikoski ym. 2007) Varsinaisen hallinnollisen taakan mittaamisen sijasta Suomessa on kuitenkin toteutettu selvityksiä lainsäädännön yrityksille synnyttämistä velvoitteista, joiden osalta raskaimmat osat alueet sääntelyn näkökulmasta ovat olleet työnantajana toimiminen, verolait ja taloushallinnon raportointi. (Kangasharju & Rauhanen 2008, 9-10; Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 9)

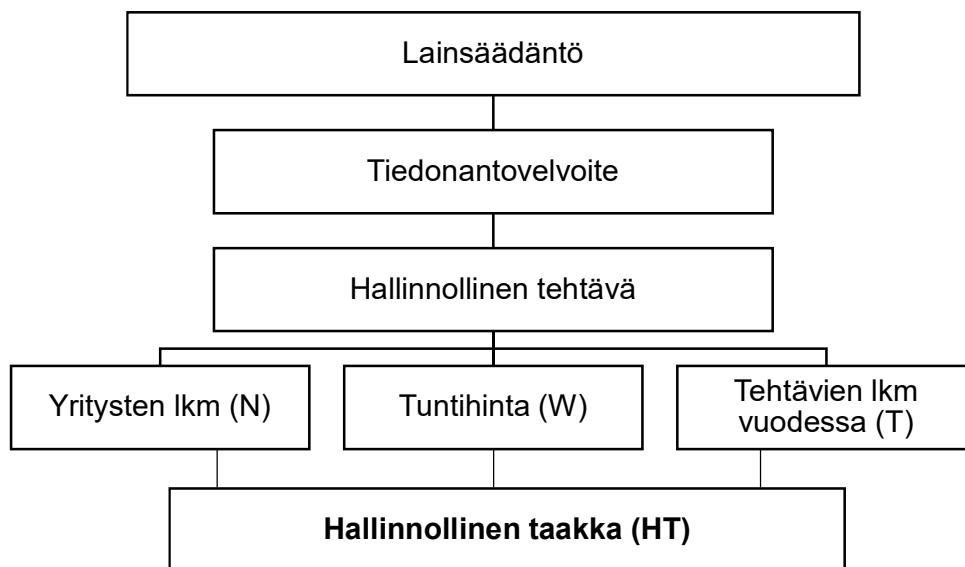
4.4. Hallinnollisen taakan mittaus

Hallinnollisen taakan mittaamisessa käytetään yleisesti standardikustannus- eli SCM-mallia (Standard Cost Model), joka on mittausmenetelmänä laajalti käytössä ja saanut muun muassa EU:ssa mittausmenetelmänä keskeisen aseman. Mallin keskeisten periaatteiden mukaisesti hallinnollinen taakka muodostuu käytännössä erilaisten lainsäädännöllisten tiedonantovelvoitteiden noudattamisesta. (Kangasharju & Rauhanen 2008, 6) SCM-malli on alkujaan kehitetty Alankomaissa kansainvälisen asiantuntijaverkosto Standard Cost Network:in toimesta. (Rantala et al. 2018, 15) SCM-mallissa lähdetään liikkeelle siitä, että jokainen säädökseen liittyvä tiedonantovelvoite tunnistetaan erikseen. Laskemalla yhteen yksittäisten tiedonantovelvoitteiden kustannukset, saadaan mallista selvitettyä säädöksestä aiheutuvan hallinnollisen taakan (HT) kokonaiskustannus. (Kangasharju & Rauhanen 2008, 13-14)

Kuviossa 2 on kuvattu hallinnollisen taakan rakennetta hyvin suoraviivaisesti. Käytännössä kyseessä on kuitenkin hyvin laaja ja haastava kokonaisuus, jonka selvittämiseen tarvitaan yleensä useiden eri tahojen kuten ministeriöiden,

keskusvirastojen, tutkimuslaitosten ja konsulttitoimistojen yhteistyötä. (Määttä 2011, 55) Hallinnollisen taakan kaava sisältää kuviossa 2 esitetyn mukaisesti velvoitetta koskevien yritysten määrän (N), joka kuvaa sitä määrää yrityksiä, joita tietty tiedonantovelvoite koskee. Yritykseltä vaaditaan tiedon tuottamiseen aina erilaisia toimenpiteitä, jolloin SCM-mallissa näiden toimenpiteiden hintaa kuvataan tuntihinnalla (W). Toimenpiteiden vuosittainen kokonaismäärä (T) pitää sisällään sekä ajan, joka kuluu yksittäisen hallinnollisen toimenpiteen suorittamiseen sekä tiheyden eli frekvenssin, joka kuvaa sitä, miten usein kyseinen toimenpide suoritetaan vuosittain. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 8)

Kuvio 2. Hallinnollisen taakan laskentakaava. (Kangasharju & Rauhanen 2008, 13)

Työ- ja elinkeinoministeriön (2012, 7-9) toimeksiannosta Deloitte Oy on esimerkiksi tehnyt Suomessa SCM-menetelmää hyödyntäen selvityksen yritysten hallinnollisen taakan kehityksestä vuosina 2009-2012. Selvityksen perusteella Suomen vuotuisen hallinnollisen taakan arvioitiin tuolloin vuonna 2009 olevan noin kaksi miljardia euroa, joka vastasi noin 1,2 %:a tarkasteluhetken bruttokansantuotteesta. Hallinnollinen taakka jaettiin selvityksessä seitsemään painopistealueisiin taulukon 3 mukaisesti, pois lukien painopisteiden ulkopuoliset erät, jotka on yhdistetty omaksi

eräkseen. Selvityksen mukaan painopistealueista eniten hallinnollista taakkaa aiheutti työnantajana toimiminen sekä verotus, joiden yhteenlaskettu osuus oli yli 50 % kokonaistaakasta. Painopistealoista kolmanneksi eniten hallinnollista taakkaa yrityksille aiheutti taloushallinnon raportointi, jonka osuus kokonaistaakasta oli noin 13 %:a eli noin 256 miljoonaa euroa. Selvityksen perusteella hallinnollisen taakan määrä laski vuoteen 2012 mennessä painopistealueiden osalta ainoastaan noin 1 % verran, joka oli huomattavasti vähemmän kuin EU:n sille asettama 25 % tavoite.

Taulukko 3. Hallinnollisen taakan lähtötaso 2009. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 9)

Painopisteala	Taakka, €	Taakka, %
Työnantajana toimiminen	616 311 000 €	31 %
Verotus	446 500 000 €	23 %
Taloushallinnon raportointi	256 153 000 €	13 %
Ympäristöluvut	179 077 000 €	9 %
Elintarviketurvallisuus & laatu	36 123 000 €	2 %
Julkiset hankinnat	25 784 000 €	1 %
Tilastointi (ml. Intrastat)	17 900 000 €	1 %
Painopistealojen ulkopuoliset	402 849 500 €	20 %
Yhteensä	1 980 697 500 €	100%

Hallinnollisen taakan mittaus sekä seuranta muodostavat laajan ja haastavan kokonaisuuden, jonka toteuttaminen vaatii merkittäviä resursseja useilta eri toimijoilta. Eräiden arvioiden mukaan SCM- mallin soveltaminen koko EU:n alueella tulisi maksamaan yhteensä jopa noin 100 miljoonaa euroa. Mittauksen puolesta on kuitenkin esitetty useita perusteluja, joista keskeisimmät puoltavat niin sanotun perustason määrittämistä sekä seurantaa, jonka johdosta hallinnollisen taakan laskennasta tulisi yhden satunnaisen vuoden sijasta jatkuvampi prosessi, jota

hyödyntämällä pystyttäisiin jäljittämään sääntelyn ongelmakohtia ja tunnistamaan erityisen raskaat säädösalueet niiden yksinkertaistamiseksi. (Määttä 2011, 59)

Yrityksiä rasittavan hallinnollisen taakan vähentämistä voidaan pitää tarpeellisena silloin, kun vaadituilla tiedoilla ei edistetä markkinoiden toimivuutta eivätkä tiedot palvele millään muullakaan tavalla sääntelylle asetettuja yhteiskunnallisia tavoitteita. Toisaalta myös sinänsä hyödyllisten tietojen keräystä tulisi vähentää niiltä osin, kun tietoja ei pyydetä tarpeeksi yksityiskohtaisesti, niitä pyydetään erikseen useisiin eri käyttötarkoituksiin tai tarpeeseen nähden liian usein. Tietoja, jotka aiheuttavat turhaa byrokratiaa toimittamismuotonsa puolesta on myös syytä karsia pois. (Kangasharju & Rauhanen 2008, 9)

5. TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTO

5.1. Tutkimusmenetelmä

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että aineistoa pyritään tutkimaan hyvinkin kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi et al. 2009, 161) Tämän tutkimuksen osalta tiedonhankinnan keskiössä ovat tutkittavien henkilöiden näkemykset sekä omakohtaiset kokemukset. Tutkimuksen avulla on tarkoitus selvittää tilintarkastajien näkemyksiä kirjanpitolainsäädännön uudistumisesta ja sen vaikutuksista pienten yritysten tilinpäätöskäytäntöihin ja niiden tilintarkastukseen. Kerätyn aineiston avulla pyritään lisäämään tietoisuutta aiheen osalta sekä löytämään ratkaisuja asetettuihin tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin. (Vilkkä 2015, 75-76)

Tutkimuksen käytännön toteutuksessa ja aineiston keruussa hyödynnettiin puolistrukturoitua haastattelua, josta on myös joissain yhteyksissä käytetty nimitystä teemahaastattelu. Teemahaastattelussa lähdetään tyypillisesti kuitenkin liikkeelle siitä, että yksityiskohtaisten kysymysten sijasta haastattelu etenee lähinnä tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tämän tutkimuksen toteutuksen kannalta sopivampana vaihtoehtona pidettiin kuitenkin perinteistä puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, jossa kaikille haastateltaville esitettävät kysymykset ovat samat ja ennalta tarkkaan laaditut. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47-48) Haastattelurungon laadinnassa päädyttiin kuitenkin myös hyödyntämään teemahaastattelumenetelmän piirteitä, jonka johdosta haastattelukysymykset jaettiin vielä erillisten teemojen alle. Teemajaolla pyrittiin selkeyttämään haastattelun kulkua sekä aineiston analysointia.

Puolistrukturoidulle haastattelulle on ominaista, että osa siihen liitetystä näkökohdista on ennalta lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47) Tästä johtuen se on tutkimusmenetelmänä hyvinkin joustava ja mahdollistaa syvällisen sekä yksityiskohtaisen tiedonhankinnan itse tilanteessa. Menetelmän monipuolisuutta korostaa juurikin se, että tutkijalla on itsellään haastattelun aikana

kyky vaikuttaa tilanteiden kulkuun sekä tutkimusaineiston keruun laatuun ja laajuuteen. Tutkija voi halutessaan haastattelun edetessä esimerkiksi muuttaa haastatteluaiheiden järjestystä tai esittää tarkentavia lisäkysymyksiä, joiden tarkoituksena voi olla joko syvällisemmän tiedon hankinta tai tulkinallisten epäselvyyksien selvittäminen. Näin ollen haastattelun avulla on mahdollista saada kaivettua esiin myös vastausten taustalla piileviä motiiveja. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 34-35)

5.2. Tutkimusaineiston keruu ja haastateltavien taustatiedot

Tutkimusaineiston keruun osalta keskeisessä roolissa ovat tutkimukseen osallistuvat henkilöt eli niin sanottu tutkimuksen kohderyhmä. Kohderyhmän määrityksellä voidaan mieltää olevan lähtökohtaisesti vaikutusta siihen, miten haastattelua käytetään sekä ketä siihen valitaan haastateltavaksi. Tutkimusmenetelmän osalta on myös hyvä huomioida, että aineiston painopiste on määrän sijasta laadussa. Tämän vuoksi suuresta datamäärästä muodostettavien tilastollisten yleistysten sijasta tutkimuksessa pyritään syvemmin ymmärtämään yksittäisten tapahtumien välisiä suhteita. Menetelmän avulla on mahdollista saada kerättyä jo muutamaa henkilöä haastatteleamalla tärkeää tietoa aiheeseen liittyvistä tapahtumista ja ilmiöistä. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 58-59)

Tutkielman empiirinen tutkimusaineisto kerättiin haastatteleamalla Big Four - yhteisöissä työskenteleviä KHT-tilintarkastajia. Suoritettuihin yksilöhaastatteluihin osallistui kaikkiaan kolmea tilintarkastajaa, joiden yhteenlaskettu työkokemus tilintarkastuksenalalta oli haastattelujen aikaan peräti noin 54 vuotta. Kaikki haastatteluun osallistuneista tilintarkastajista olivat koulutustaustaltaan kauppatieteiden maistereita. Suoritetut haastattelut ajoittuvat sekä vuoden 2018 joulukuulle että vuoden 2019 tammikuulle.

Taulukko 4. Haastateltavien taustatiedot.

Haastatteluai- ja paikka	Kokemus tilintarkastuksesta	Tutkinto	Yksilöintitieto
10.12.2018 Helsinki	Noin 20 vuotta	KHT	Tilintarkastaja 1
2.1.2018 Helsinki	Noin 29 vuotta	KHT	Tilintarkastaja 2
12.1.2019 Helsinki	Noin 5 vuotta	KHT	Tilintarkastaja 3

Haastatteluun valittujen tilintarkastajien valinnassa kiinnitettiin huomiota sekä heidän asiakasportfolioidensa sisältöön että työkokemuksen määrään. Olennaisena tekijänä pidettiin sitä, että haastatteluun valituilla tilintarkastajilla oli työkokemusta sekä pienten yritysten tilintarkastuksesta ajalta ennen kirjanpitolain uudistusta kuin myös uudistuksen jälkeen. Toisaalta monipuolisen otoksen saavuttamiseksi, valinnassa pyrittiin tietoisesti valitsemaan myös eri määrän työkokemusta omaavia henkilöitä sen varmistamiseksi, ettei työkokemuksen määrällä ole merkittävää vaikutusta tilintarkastajan näkemyksiin ja näin ollen lopullisiin tutkimustuloksiin.

Tutkimuksen suunnittelussa on sekä haastattelurungon laadinnan että tutkimusaineiston keruun osalta kiinnitetty huomiota sille olennaisiin laadullisiin kriteereihin. Haastattelurungon osalta kysymykset pyrittiin laatimaan siten, että niiden osalta saadut vastaukset vastaisivat mahdollisimman hyvin asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tämän lisäksi haastattelukysymykset vielä jaettiin omien teemojen alle, jonka tarkoituksena oli selkeyttää haastattelun kulkua sekä aineiston analysointia. Teemakokonaisuudet jakautuvat neljään osa-alueeseen liitteessä 5 esitetyn haastattelurungon mukaisesti:

1. Kokemukset uudistuneesta kirjanpitolainsäädännöstä
2. Lakimuutoksen vaikutukset tilintarkastukseen
3. Lakimuutoksen vaikutukset tilinpäätökseen
4. Uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Tutkimukseen valituille tilintarkastajille haastattelukysymykset lähetettiin hyvissä ajoin etukäteen sähköpostitse, joka mahdollisti haastatteluun valmistautumisen. Kukaan haastatteluun valituista tilintarkastajista ei esittänyt haastattelukysymysten osalta tarkentavia kysymyksiä. Haastattelutilanteet nauhoitettiin puhelimella, joka mahdollisti niiden uudelleen kuuntelun sekä tarkkojen lainausten kirjaamisen tulosten analysointi vaiheessa. Tulosten analysointi vaiheessa nauhoitteita kuunneltiin uudelleen tarpeellinen määrä kertoja, jotta aineistosta saatiin litteroitua tutkimuksen kannalta keskeisimmät vastaukset. Seuraavaksi aineistoa käsiteltiin teemoittamalla vastaukset omien aihekokonaisuksiensa alle. Teemojen sisällä aineiston analysointi jatkui, jolloin saatujen vastausten osalta tehtiin vertailua niiden yhdistävien sekä erottavien tekijöiden havaitsemiseksi. Tämän jälkeen analysoinnin kautta saadut keskeisimmät havainnot koottiin yhteen johtopäätöksien vetämiseksi.

6. TILINTARKASTAJIEN NÄKEMYKSET

6.1. Kokemukset uudistuneesta kirjanpitolainsäädännöstä

Kirjanpitolainsäädännön uudistukset perustuvat pitkälti vuonna 2013 annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston tilinpäätösdirektiiviin (2013/34/EU), jonka päämääränä oli etenkin keventää pienyrityksille tilinpäätössääntelystä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Tutkimuksen tavoitteena on etenkin selvittää sitä, miten kirjanpitolainsäädännössä tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet pien- ja mikroyritysten tilinpäätöskäytäntöihin sekä miten uudistetulle laille asetetut tavoitteet on saavutettu käytännössä. Tavoitteena on lisäksi kerätä tietoa lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten vaikutuksista tilintarkastajan työhön.

Tämän ensimmäisen haastatteluteeman osalta selvitettiin yleisesti sitä, miten uudistunut kirjanpitolainsäädäntö on otettu tilinpäätöksen laatijoiden keskuudessa vastaan sekä missä laajuudessa yritykset ovat uudistuksen jälkeen siirtyneet noudattamaan uutta pien- ja mikroyritysasetausta. Haastateltavien tilintarkastajien mukaan uudistuneessa kirjanpitolainsäädännössä tapahtuneet muutokset on otettu laatijoiden keskuudessa yleisesti hyvin vastaan, vaikkakin yksi tilintarkastajista nosti esille sen, että alkuun muutoksien koettiin teettävän jossain määrin lisätyötä yrityksissä, johtuen muun muassa uuden PMA:n soveltamisesta.

”Alkuun tietysti nousi esiin se, että kun tilinpäätöksen sisältö muuttuu niin se aiheuttaa lisätyötä, mutta sanoisin silti, että kun muutoksia lähdettiin soveltamaan niin uudistunut asetetus on tuonut selkeemmin esiin ne vaaditut pakolliset asiat, joka sitten on taas yleisesti koettu hyvänä juttuna.” (Tilintarkastaja 3)

Käytyjen haastattelujen ja niistä saatujen vastausten pohjalta voidaan todeta, että uudistuksen vastaanotto tilinpäätöksen laatijoiden keskuudessa on ollut pitkälti positiivinen. PMA:n on koettu selkeyttävän tilinpäätöksen laadintaa sekä vähentävän jonkin verran myös laadintaan käytettävää aikaa.

"Mun mielestä on ihan hyvillä mielin otettu sinänsä vastaan, kun se selkeyttää kuitenkin kaikkien tekemistä." (Tilintarkastaja 1)

"Laatijat ovat ottaneet muutokset vastaan positiivisesti ja ovat kokeneet uusien säännösten soveltamisen jonkin verran vähentävän tilinpäätöksen laadintaan käytettävää aikaa." (Tilintarkastaja 2)

Useampi haastateltavista tilintarkastajista nosti esille sen, että etenkin lain siirtymävaiheessa asiakkaiden kanssa käytiin enemmän keskusteluja uudistukseen liittyvistä asioista. Vuorovaikutus koettiin kuitenkin hyvänä asiana, sillä sen myötä epäselvyyksiä ja tilinpäätöksiin liittyviä haasteita saatiin karsittua jo hyvissä ajoin pois.

"Tilintarkastajan näkökulmasta se on haaste, jos asiakkaalla itsellään ei pysy PMA kehikko hallussa." (Tilintarkastaja 1)

"Silloin alussa, kun PMA:ta alettiin soveltamaan niin joo oli asiakkaat erinäisten tilinpäätösten sisältöön liittyvien kysymysten osalta enemmän myös meihin yhteydessä, mutta nyt tässä parin vuoden aikana, kun asetusta on sovellettu niin asiat on selkeytynyt. Enää ei oo nii paljon tullu kyselyitä, ainakaan ihan perusjuttujen osalta." (Tilintarkastaja 3)

Haastateltavat tilintarkastajat olivat yhtä mieltä siitä, että uudistuneen kirjanpitolain myötä suurin osa pien- ja mikroyrityksistä on siirtynyt noudattamaan kokoluokkansa mukaisesti joko PMA 4 luvun mikroyrityssäännöstöä tai PMA 2 ja 3 luvun pienyrityssäännöstöä.

"Kyl kaikki pääsääntöisesti niiku ainakin omat asiakkaat on siirtyneet suoraan noudattamaan PMA:ta." (Tilintarkastaja 1)

"Suurin osa pienistä asiakkaista on soveltanut PMA:ta (arviolta 90 %) ja käsitykseni mukaan loputkin ovat siirtymässä soveltamaan asetusta jo v. 2018 tai 2019 päättyviltä tilikausilta." (Tilintarkastaja 2)

”Sanoisin et kyllä lähes kaikki pienemmät on laatinu tilinpäätöksensä PMA:n mukaisesti. Koosta riippuen sit soveltavat joko sitä pienyrityksen tai mikroyrityksen lukua.” (Tilintarkastaja 3)

6.2. Lakimuutoksen vaikutukset tilintarkastukseen

Uudistuneen kirjanpitolainsäädännön soveltaminen aloitettiin vuoden 2016 alussa, joten tutkimuksen toteutusvaiheessa haastateltavat tilintarkastajat ovat tarkastaneet pienyritysten uudistuneita tilinpäätöksiä jo useamman vuoden ajan. Näin ollen tilintarkastajien kokemusten pohjalta on mahdollista saada hyödyllistä ja konkreettista tietoa siitä, miten sovelletut muutokset ovat vaikuttaneet pienten yritysten tilintarkastukseen. Haastateltavilta tiedusteltiin myös heidän mielipiteitään tilintarkastuksen tehostumisesta siirtymävuoteen verrattuna. Haastateltavat tilintarkastajat kertoivat, että he eivät kokeneet uudistuneella kirjanpitolaille olevan merkittävää vaikutusta pienen- tai mikroyrityksen tilintarkastukseen tai tilintarkastustyön määrään. Yksi haastateltavista pohti sitä, että jotkin muuttuneet osa-alueet ovat saattaneet hieman lisätä työn määrää, kun taas toiset puolestaan hieman keventää sitä, jolloin kokonaisuuden osalta vaikutus jäänee hyvin marginaaliseksi.

”Sanotaan, et jos puhutaan niiku työmäärällisesti, niin ei se nyt varsinaisesti oo hirveesti laskenut, koska onhan se kumminkin tota edelleen mun mielestä mikroyrityksille osittain aika laaja sapluuna, mitä se (PMA) edellyttää esimerkiksi sit liitetiedoilta.” (Tilintarkastaja 1)

”Käytännön tilintarkastustyöhön uudistuneella lainsäädännöllä ei ole ollut kuin marginaalisia vaikutuksia. Uuden lainsäädännön sisällön selvittäminen sekä lakimuutosten soveltamiseen liittyvät asiat ovat jonkin verran työllistäneet siirtymävaiheessa tilintarkastajaa (mm. asiakkaiden kanssa käyty keskustelut; esim. PMA 1 luvun 3 §, 2 luvun 6 § ja 8 § sekä 3 luvun 7 § sisältö ja niiden soveltaminen). Työhön käytettävä aika on saattanut lakimuutoksen takia joissakin tapauksissa lisääntyä vähän tai pienentyä vähän.” (Tilintarkastaja 2)

Yleisesti ottaen PMA:n koettiin kuitenkin selkeyttäneen tilintarkastajien työtä pienten yritysten tilintarkastuksessa. Uuden asetuksen kuvattiin toimivan hyvänä tarkistuslistana niin laatijan roolissa olevalle asiakkaalle kuin tarkastajan roolissa olevan tilintarkastajallekin.

”Se on tavallaan selkeyttänyt sitä, että meilläkin on selkeät speksit varsinkin siinä mikroyrityskoossa, et tää on se paketti mikä sieltä täytyy löytyä ja piste.”
(Tilintarkastaja 1)

”Mun mielestä varsinkin PMA:ssa ne vaaditut asiat on listattu selkeesti ja se toimii hyvänä tarkistuslistana niin meille ku asiakkaallekin.” (Tilintarkastaja 3)

PMA sisältää yhteensä 13 liitetietovaatimusta, jotka asetuksessa määritellyllä tavalla tietyin edellytyksin velvoittavat pienyritystä antamaan tuloslaskelman, taseen ja muiden erien osalta tarkentavia ja täydentäviä lisätietoja. Kuten edellä kahden tilintarkastajan vastauksista käy ilmi, on PMA selkeyttänyt pienten yritysten liitetietojen kokonaisuutta. Koska liitetiedot ovat uudessa asetuksessa merkittävässä roolissa, haluttiin niiden osalta selvittää tarkemmin myös sitä minkälaisia mahdollisia haasteita tilintarkastajat ovat kohdanneet uudistuneiden liitetietojen tarkastuksessa. Kaikki haastateltavista tilintarkastajista kertoivat kohdanneensa haasteita omissa tarkastuksissaan ja nostivat esille sen, että hyvin usein liitetiedot ovat asiakkaan kanssa yksi yleisimmistä tilinpäätökseen liittyvistä keskustelun aiheista.

”Onhan ollu ja kyllä näistä (liitetiedoista) aina keskustellaan. Tää on musta sellanen keskustelun aihe et joutuu käymään kokoluokasta riippumatta niiku aika usein yrittäjien kanssa, et mikä on se riittävä tieto tässä tapauksessa ja miten se sinne muotoillaan.” (Tilintarkastaja 1)

”Liitetiedot on kyllä aika yleinen keskustelunaihe asiakkaan kanssa. Vähän tilanteesta riippuen tiedustelevat meidän mielipidettä joko etukäteen tai sitten asia otetaan esille tilinpäätöstarkastuksen yhteydessä.” (Tilintarkastaja 3)

Vastauksien yhteydessä tilinpäätöksen oikea ja riittävä kuva tuli myös ajoittain esille keskusteluissa. Oikean ja riittävän kuvan osalta tilintarkastajat toivat esille omia kokemuksiaan ja kertoivat käyneensä keskusteluja sen ympärillä. Eräs tilintarkastajista nosti esille myös toiminnan jatkuvuuteen liittyvät haasteet, joiden osalta tarkempaa tarkastelua jatketaan vielä seuraavassa luvussa, jossa käsitellään lakimuutoksen vaikutuksia tilinpäätökseen.

”Mä sanosin, että tällä hetkellä se heikkous on nimenomaan ne toiminnan jatkuvuuteen liittyvät seikat, koska muuten se kehikko toimii aika hyvin.”
(Tilintarkastaja 1)

Myös kahden muun haastateltavan tilintarkastajan vastauksista ilmenee, että tilinpäätöksen oikean ja riittävän kuvan tiimoilta on käyty keskusteluja asiakkaiden kanssa. Haastatellut tilintarkastajat eivät kuitenkaan olleet omakohtaisesti kohdanneet tilanteita, joissa tietoja olisi jouduttu lisäämään erityisesti oikean ja riittävän kuvan saavuttamiseksi.

”Tietoja ei ole jouduttu lisäämään oikean ja riittävän kuvan saavuttamiseksi. Kuitenkin mahdollisesta tietojen lisäämisestä on keskusteltu joidenkin asiakkaiden kanssa.” (Tilintarkastaja 2)

”Ei nyt suoraan tule mieleen, että olis lisätty (lisätietoja) oikean ja riittävän kuvan takia, mut tuleehan välillä tilanteita missä ne on varmasti noussu keskusteluissa esille.” (Tilintarkastaja 3)

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi tilintarkastajat nostivat haastatteluissa esille vielä heidän mielestään huomionarvoisia sekä toisaalta haasteita aiheuttaneita liitetietoja. Haastatteluissa PMA:n 3 luvun liitetiedoista mainittiin seuraavat: poikkeukselliset erät (2§), tilikauden jälkeiset tapahtumat (3§), annetut vakuudet ja taseen ulkopuoliset sitoumukset ja järjestelyt sekä eläkevastuut (7§) ja liiketoimet intressitahojen kanssa (8§).

"No sanotaan mikä on aina sit semmonen tilikaudella huomioitava niin kertaluontoiset erät esimerkiksi. Ni se on kans sit semmonen, et mikä on sit niin iso tapahtuma et se pitäis stateta (esittää) siel niiku kertaluontoisena ja sit tilikauden jälkeiset tapahtumat. Näähän on aina sellasia keskustelua herättäviä liitetietoja. Ja sit jos mietitään vielä nii kolmantena lähipiiritapahtumat. Ni nää on mun mielestä olennaisia ja tärkeitä liitetietoja sen tilinpäätöksen oikeellisuuden kannalta."
(Tilintarkastaja 1)

"Em. PMA 3. luvun 7 §:n (vakuuden arvostaminen) osalta aiheutti haasteita esittämisen ja tarkastuksen osalta." (Tilintarkastaja 2)

"Mun mielestä haasteita, jos siitä PMA 3 luvusta ottaa niin 2§, 3§, 7§ ja 10§ varmaan ne minkä osalta on eniten tarkastuksen näkökulmasta käyty keskusteluja."
(Tilintarkastaja 3)

Toisen haastatteluteeman lopuksi haluttiin tilintarkastajilta saada vielä selkeä näkemys siitä, miten heidän mielestään uudistuneiden tilinpäätösvaatimusten mukaisten tilinpäätösten tilintarkastus on kehittynyt siirtymävuoteen verrattuna. Selkeänä havaintona nousi esiin hyvin tehdyn pohjatyon vaikutus, josta on hyötyä myös tulevien vuosien tarkastuksissa.

"Kun se laadintatyö (tilinpäätöksen osalta) tehdään kerralla hyvin ni käytännössähän sitä edellisen vuoden työtä pystytään sit aika pitkälle hyödyntämään eli sit jos meillä tulee siihen jotain muutoksia ni ensimmäinen tehtävä on huomioida ne muutokset ja päivittää luvut." (tilintarkastaja 1)

Kaikki haastateltavista tilintarkastajista olivat yhtä mieltä siitä, että siirtymävuoteen verrattuna kehitystä on tapahtunut, mutta tilintarkastuksen tehostumisen osalta hyötyä ei kuitenkaan koettu erityisen merkittäväksi.

"On varmasti joo! Kyl nyt asiakas / asiakkaan tilitoimistokin ni tietää / tiedostaa mitä siellä (tilinpäätöksessä) pitäisi olla. Tottakai se sitte myös meidänkin tilintarkastusta tehostaa hieman, kun meidän ei tarvi lähteä nollasta liikkeelle, vaan meillä on jo

pohja minkä asiakas on jo valmiiks selvittäny ja me sit haastetaan et onks täs kaikki.”

(Tilintarkastaja 1)

”Jonkin verran tarkastus on tehostunut siirtymävuoteen verrattuna. Vaikutus on käsitykseni mukaan ollut marginaalinen.” (Tilintarkastaja 2)

”Jos nyt mietitään, et ollaan luvut jo tarkastettu ja nyt on kyse ainoastaan siitä tilinpäätöksen sisällöstä, nii kyl siitä on varmasti hieman apua et se pohja on aikaisempina vuosina katottu kuntoon.” (Tilintarkastaja 3)

6.3. Lakimuutoksen vaikutukset tilinpäätökseen

Tilinpäätöksen tavoitteena on antaa kirjanpitolain (1336/1997) mukainen oikea ja riittävä kuva yrityksen taloudellisesta asemasta sekä tilikauden tuloksen muodostumisesta. Seuraavassa haastatteluteemassa keskitytään siihen, miten kirjanpitolain uudistus on vaikuttanut pienten yritysten tilinpäätösten sisältöön. Haastattelujen kautta pyritään selvittämään mitkä ovat tilintarkastajien mielestä olennaisimmat pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksissä tapahtuneet muutokset. Tämän lisäksi osuudessa kartoitetaan tilintarkastajien näkemyksiä keventyneiden tilinpäätösvaatimusten johdosta tilinpäätöksestä karsittujen tietojen tarpeellisuudesta sekä mikroyrityksiä koskevan suojasatamasäännöksen vaikutuksista tilinpäätöksen oikeaan ja riittävään kuvaan.

Oli hyvinkin odotettavaa, että merkittävimpana muutoksena nähtäisiin PMA ja siinä liitetietoihin kohdistuneet muutokset. Tässäkin kohtaa tilintarkastajat kertoivat PMA:n sisältävän tyhjentävän listan vaadituista asioista, joka osaltaan on selkeyttänyt tilinpäätöksen laadintaa ja esittämistä.

”PMA sisältää tyhjentävän liitetietoluettelon.” (Tilintarkastaja 2)

”Olennaisin muutos nyt selkeesti pienillä yrityksillä on se PMA, jonka myötä meillä on selkeä lista vaadituista liitetiedoista.” (Tilintarkastaja 3)

Toisena vaikuttavana tekijänä nostettiin esille asetuksessa säädetyt helpotukset, joiden vaikutuksesta tiettyihin yksittäisiin liitetietoihin kohdistuneet vaatimukset joko hieman kevenivät tai poistuivat kokonaan. Yksi tilintarkastajista nosti esimerkkinä aineellisten hyödykkeiden muutoksia koskevan liitetiedon, johon kohdistunut esittämisvaatimus poistui PMA:n myötä. Tämän lisäksi tilintarkastajat huomioivat, että pienyritysten ei tarvitse enää erikseen laatia toimintakertomusta eikä rahoituslaskelmaa uudistuksen johdosta.

”Liitetietojen määrä on vähentynyt – vrt. erityisesti aineellisten hyödykkeiden muutokset eriteltiin aiemmin liitetiedoissa; kirjanpitäjälle käsitykseni mukaan suurin yksittäinen muutos (helpotus), koska PMA:n soveltamisen myötä tietoja ei esitetä liitetiedoissa.” (Tilintarkastaja 2)

”Onhan sitä esittämistä hieman kevennetty sisällön ja osittain liitetietojen osalta ja sit just pienyritysten ei tarvii enää laatia toimintakertomusta tai rahoituslaskelmaa. Tosin liitetietoihin täytyy sit sisällyttää niitä toimintakertomuksen asioita, mikäli se on kokonaiskuvan kannalta olennaista.” (Tilintarkastaja 3)

Tilinpäätökseen kohdistuneita muutoksia voidaan yleisesti pitää varsin onnistuneina, sillä kolmesta tilintarkastajasta kaksi eivät muuttaisi uudistunutta pohjaa ja vain yksi näki muutostarpeen tilinpäätöksen laadintaperiaatteissa. Tilintarkastajan näkemyksen mukaan tilinpäätöksen laadintaperiaatteiden vaatimukset ovat uudistuksen myötä varsin suppeat, jonka vuoksi tilinpäätöksestä ei käy selvästi ilmi millä periaattein yritys on sen laatinut tai esimerkiksi millä periaattein se on liikevaihtonsa tulouttanut. Näin ollen liitetiedon osalta vaatimuksia voisi hänen näkemyksensä mukaisesti hieman kasvattaa.

”Jos puhutaan niiku esimerkiks laadintaperiaatteista, mitkä on tavallaan ehkä meidän tilinpäätöksissä se heikko kohta, tai meidän kirjanpitolain heikko kohta. Meillähän hirmu vähän kerrotaan miten se tilinpäätös on laadittu.” (Tilintarkastaja 1)

”Se antaa paremman kuvan siitä tilinpäätöksestä, kun sitä laadintapohjaa yritetään tuoda siellä esille, et millä tavalla me tehdään näitä kirjauksia tai esimerkiksi tuloutetaan liikevaihtoa.” (Tilintarkastaja 1)

Kukaan haastatelluista tilintarkastajista ei pitänyt tarpeellisena, että pien- tai mikroyrityksen tulisi laatia ja esittää tilinpäätöksensä yhteydessä toimintakertomus tai rahoituslaskelma. Vaadittujen tietojen yhteen keräämistä ja vaaditun tiedon laatimista pidettiin yritykselle jossain määrin raskaana tehtävänä eikä esimerkiksi rahoituslaskelman osalta aina koettu, että lopputulos olisi kuvannut täysin sille asetettua tarkoitusta.

”Monelle se rahoituslaskelma oli aika raskas laatia sen suhteen, että kun se kerran vuoteen tehtiin ja kuvasko se oikeesti sit sitä rahoitusta ni ei aina välttämättä.” (tilintarkastaja 1)

Rahoituslaskelman poistumista pieniltä yrityksiltä pidettiin näin ollen yleisesti hyvänä asiana. Erillisen toimintakertomuksen laatimista tilintarkastajat eivät nähneet tarpeelliseksi, mutta useampi heistä totesi, että ajoittain toimintakertomuksen tietoja tulee esitettäväksi liitetiedoissa. Uudistuneen liitetiedon osalta tilintarkastajat kuitenkin totesivat, että se on riittävä kattamaan tarpeellisten tietojen esittämisen.

”Niin sanotaan näin, että toimintakertomuksen tiedot pitäis kumminkin sitten kuvata pienessä yhtiössä tai laki edellyttää edelleen toimintakertomusta korvaavia tietoja esitettäväksi et sitä kauttahan meillä tulee niiku se tilinpäätöksen kannalta tarpeellinen tieto esitettyä tarpeen mukaan.” (Tilintarkastaja 1)

”En koe, että sen toimintakertomuksen laatiminen olis pienelle yritykselle nyt tarpeellista. Vielä kun voidaan sit tarpeen mukaan esittää ne tiedot liitetiedoissa.” (Tilintarkastaja 3)

Mikroyrityksen niin sanotun suojasatamasäännöksen osalta haastateltavien tilintarkastajien kokemukset hieman erosivat toisistaan. Yksi tilintarkastajista koki

kyseisen säännöksen haastavana etenkin toiminnan jatkuvuutta koskevissa tilanteissa, kun taas toiset haastatteluun osallistuneet tilintarkastajat lähinnä pohtivat, että säännöksellä voisi mahdollisesti olla vaikutusta tilinpäätöksen oikeaan ja riittävään kuvaan, mutta eivät tuoneet esille mitään konkreettista tilannetta.

”Haasteet tulee mun mielestä siinä vaiheessa, kun puhutaan sellasesta mikroyrityksestä, nii siinä vaiheessa, kun siellä alkaa olla ”going concern” ongelmia. Nii jos mietitään sitä et kun niistä periaatteessa sä et voi vaatia niitä (lisätietoja), mut miten se tilinpäätös antaa oikeet kuvat jos niitä ei sinne lisätä” (Tilintarkastaja 1)

Tilintarkastaja viittaa siihen, että suojasatamasäännöksen johdosta mikroyrityksen tilinpäätöksen katsotaan täyttävän oikean ja riittävän kuvan vaatimukset, kun siinä on esitetty PMA:ssa siltä edellytetyt liitetiedot. Tilanteet ovat hänen mukaansa kuitenkin ratkenneet asiakkaan kanssa käytyjen keskustelujen kautta.

”Tämmöisissä erikoistapauksissa kuten toiminnan jatkuvuus ni sä oot vähän niiku puun ja kuoren välissä, kun sä et voi vaatia sitä. Näissä on kuitenkin sit yleisesti omalla kohdalla menty sen vapaaehtoisuuden kautta ja lisätty se tieto sinne.” (Tilintarkastaja 1)

Toinen tilintarkastajista puolestaan kertoi, että asiaa on kyllä mietitty, mutta hänen mielestään, sillä ei ole ollut vaikutusta tilinpäätöksen oikeaan tai riittävään kuvaan. Vastauksessaan hän kuitenkin ilmaisee sen, että joissain tilanteissa sillä saattaisi olla vaikutusta. Kolmas tilintarkastajista myös tiedostaa, että suojasatamasäännöksellä voi mahdollisesti olla vaikutusta oikeaan riittävään kuvaan, mutta omakohtaisesti hän ei tällaista tapausta ole kohdannut.

”Joissakin tapauksissa on asiakkaan kanssa mietitty sitä, antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan. Suojasatamasäännöksellä ei ole ollut mielestäni vaikutusta tilinpäätöksen oikeaan ja riittävään kuvaan. Mielestäni suojasatamasäännöksellä voi kuitenkin olla joissakin tapauksissa jatkossakin merkitystä oikeaan ja riittävään kuvaan ja/tai sen puuttumiseen.” (Tilintarkastaja 2)

”No joo voihan sillä olla, mut omalla kohdalla ei oo tullu vastaan tapausta, jossa olis tätä vielä pitäny miettiä.” (Tilintarkastaja 3)

6.4. Uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Kirjanpitolainsäädännön uudistukset perustuvat pitkälti vuonna 2013 annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston tilinpäätösdirektiiviin, jonka päämääränä oli etenkin keventää pienyrityksille tilinpäätössääntelystä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Direktiivin tavoitteena oli myös varmistaa pienten yhtiöiden tilinpäätösten selkeys ja vertailukelpoisuus. Uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista lähestyttiin tässä neljännessä ja viimeisessä haastatteluteemassa kolmen osakokonaisuuden kautta, jotka ovat yrityksen hallinnollisen taakan keventäminen, tilinpäätöksen laadinnan selkeytyminen ja tilinpäätöksen sisällön vertailukelpoisuus.

6.4.1. Yrityksen hallinnollisen taakan keventäminen

Uudistuneen lainsäädännön keskeisenä tavoitteena on ollut etenkin keventää pienyrityksille tilinpäätössääntelystä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Tutkielman neljännessä luvussa käsitelty yritysten hallinnollinen taakka voidaan lyhyenä yhteenvetona kuvata taakkana, joka yritykselle muodostuu välttämättömien lainsäädännöllisten rasitteiden olemassaolosta ja niiden noudattamisesta. Hallinnolliseen taakkaan liittyvää tietoa ei näin ollen kerättäisi eikä raportoitaisi ilman siihen liittyvää lainsäädännöllistä pakotetta. Hallinnollisen taakan osalta on myös hyvä tiedostaa sen suhde lainsäädännön noudattamiseen. Etenkin pienten yritysten kohdalla hallinnollista taakkaa aiheutuu myös lainsäädännön tulkinnanvaraisuudesta, joka lisää selvitystyön sekä mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijapalveluiden määrää.

Hallinnollisen taakan osalta haastateltavien tilintarkastajien mielipiteiden painotuksissa oli hieman eroja sen suhteen, missä määrin kyseistä taakkaa olisi uudistuksella saatu kevennettyä pienten yritysten tilinpäätösten osalta. Haastatteluun osallistuneesta kolmesta tilintarkastajasta kuitenkin kaikki tiedostivat

tilinpäätössääntelystä aiheutuvan hallinnollisen taakan olemassaolon. Uudistuksen osalta ainoastaan yhden haastateltavan vastaus piti sisällään positiivisen latauksen, jonka kautta oli selkeästi tulkittavissa, että tavoite hallinnollisen taakan keventymisen osalta olisi onnistunut.

”Mielestäni tavoite on onnistunut: tilinpäätöksen laadintaan käytetty aika on jonkin verran pienentynyt.” (Tilintarkastaja 2)

Kahden haastateltavan vastaukset puolestaan korostivat sitä, ettei tilinpäätökseen kohdistuva hallinnollinen taakka olisi uudistuksen myötä merkittävästi keventynyt. Vastaukset eivät myöskään suoraan ottaneet kantaa oliko tavoite heidän mielestään onnistunut.

”Lähtökohtaisesti mä en koe, että siinä on hirveesti saatu kyllä tämmöstä hallinnollista taakkaa kevennettyä, ehkä ne painotukset on siirtyneet tilinpäätöksen liitetiedoista tiettyihin toisiin osioihin kun aikasemmin, mut se että onko se hallinnollisesti kevyemmin toteutettavissa kun aikaisemminkaan niin en sanois ainakaan että merkittävää hallinnollista keventymistä olis tällä varsinaisella asetuksella saavutettu.” (Tilintarkastaja 1)

”En sanois, että sillä on merkittävää vaikutusta ainakaan ollu. Tiettyjä juttuja sieltä (tilinpäätöksestä) on pudonnu pois kuten just toimintakertomus ja rahoituslaskelma, mut kokonaisuutena vaikutus jäänee pieneks.” (Tilintarkastaja 3)

Tilintarkastajien vastauksista voidaan kuitenkin tulkita, että uudistuksen myötä pienten yritysten tilinpäätössääntelystä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa oltaisiin saatu kevennettyä, joskin hyvin marginaalisesti. Täten tilinpäätöksen laadintaan käytetty aika olisi hieman laskenut aikaisempaan verrattuna.

Uudistuneen kirjanpitolainsäädännön myötä yrityskorajoissa tapahtuneet muutokset nousivat haastatteluissa myös esille toisena hallinnollisen taakan keventymiseen liittyvänä teemana. Yksi tilintarkastajista lähti pohtimaan asiaa siltä kantilta, mikä ryhmä olisi hallinnollisen taakan näkökulmasta mahdollisesti hyötynyt

uudistuksesta eniten. Keventyneen sääntelyn ja yritysrajojen noston myötä pienyritysluokkaan pudonneet konsernit olivat hänen mukaansa yksi potentiaalinen ryhmä. Lakiuudistuksen myötä pienkonsernit eivät ole enää velvoitettuja laatimaan konsernitilinpäätöstä, jos yksikään konserniyrityksistä ei ole yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö. (KPL 6:1§)

”Jos miettii missä säästöpuolta on eniten saatu niin varmaan näissä pienissä konserneissa, missä se luokka on muuttunut ja sitä kautta vaatimukset keventyneet.” (Tilintarkastaja 1)

Toinen tilintarkastajista ilmaisi myös näkemyksensä yrityskokorajojen muutokseen liittyen. Hän arvioi, että hallinnollisen taakan näkökulmasta uudistuksen suurimpia hyötyjiä olivat varmaankin ne yritykset, jotka kasvaneiden raja-arvojen johdosta kuuluivat muutoksen myötä kevyemmän sääntelyn pien- tai mikroyritysluokkiin. Tilintarkastajan käytännön kokemuksen kautta muodostettu arvio vastasi täysin hallituksen esityksen (HE 89/2015 vp) vuoden 2015 arviota, jonka mukaan sääntelyn keventämisestä saatavat hyödyt olisivat suurimmat niillä yrityksillä, jotka kasvaneiden raja-arvojen johdosta kuuluisivat jatkossa uudelleen määriteltyihin pien- tai mikroyritysluokkiin.

”Näkisin, että suurimmat hyötyjät tässä on ne, jotka tässä muuttuneiden yrityskokorajojen osalta ovat pudonneet niiden pien- ja mikroyritysrajojen sisälle, jolloin vaatimukset on jatkossa kevyemmät.” (Tilintarkastaja 3)

6.4.2. Tilinpäätöksen laadinnan selkeytyminen

Toisena tavoitekokonaisuutena selvitetään tilinpäätöksen laadinnan selkeytymistä, jolla voidaan osin nähdä olevan vaikutusta myös hallinnollisen taakan keventymiseen. Tämän tavoitteen osalta on hyvä lisäksi huomioida, että tilintarkastajat ovat aikaisempien teemahaastatteluosioiden yhteydessä jo tuoneet esille mielipiteitään, jotka ovat vahvasti viitanneet siihen suuntaan, että uudella asetuksella oltaisiin saatu selkeytettyä tilinpäätösten laadintaa. Näin ollen oli odotettua, että tilintarkastajat yhtyivät hyvinkin yksimielisesti muutoksen tuomiin

parannuksiin, joiden myötä niin tilinpäätöksen laadinta kuin esittäminenkin on selkeytynyt.

”Mun mielestä nyt ihan pienimmällä porukalla on selkeä malli siihen, mitä siellä (tilinpäätöksessä) tulisi olla ja mitä siellä ei taas tarvitse olla.” (Tilintarkastaja 1)

”Käsitykseni mukaan laatiminen ja esittäminen on selkeytynyt. PMA sisältää tyhjentävän liitetietoluettelon.” (Tilintarkastaja 2)

Yhden haastateltavan vastauksesta saadaan käsitystä vielä myös tilinpäätöksen laatijoiden puolelta, joka osaltaan vastaa tilintarkastajien näkemystä laadinnan ja esittämisen selkeytymisestä.

”Joo on must kyl molemmat (laadinta ja esittäminen) selkeytyny ja myös asiakkaiden kanssa mitä näitä on käyty läpi, nii sieltä se saatu viesti on ollu kyl kans samansuuntanen.” (Tilintarkastaja 3)

Etenkin tilinpäätöksen laadinnan näkökulmasta uuden asetuksen voidaan kokea olevan askel oikeaan suuntaan. PMA:n vaikutuksesta niin tilinpäätöksen laadinta kuin esittäminenkin ovat selkeytyneet. Tämän perusteella onkin hyvin ymmärrettävää ja johdonmukaista, että tilintarkastajat eivät juurikaan esittäneet muutosehdotuksia uudistuneen tilinpäätöksen osalta.

6.4.3. Tilinpäätöksen sisällön vertailukelpoisuus

Kolmas kokonaisuus käsitteli tilinpäätöksen sisältöä sekä sen vertailukelpoisuutta, jonka asetetun tavoitteen mukaisesti olisi pitänyt parantua uudistuksen myötä. Tavoitteen osalta pyrittiin selvittämään tilintarkastajien näkemyksiä siitä, miten tilinpäätösten vertailukelpoisuus oli muuttunut. Lisäksi sisällön osalta koettiin tarpeelliseksi selvittää sitä, antavatko pien- tai mikroyritykset vapaaehtoisesti tilinpäätöksessään enemmän tietoja kuin mitä lainsäädäntö niiltä edellyttää. Tämä auttaa ymmärtämään sitä, kuinka laajasti yritykset ovat hyödyntäneet asetuksessa sallittuja helpotuksia sekä missä määrin, mihin liittyen ja miksi ylimääräisiä tietoja

on mahdollisesti annettu. Haastatteluissa tilintarkastajat kertoivat, että PMA:n myötä on nähtävissä, että sisällön yhdenmukaisuus on parantunut. Asetuksella koettiin yleisesti olevan tilinpäätöksiä yhdistävä vaikutus, joka näkyy muun muassa siinä, että pienten- ja mikroyritysten tilinpäätökset ovat esittämistavaltaan lähentyneet toisiaan, joka puolestaan lisää tilinpäätösten vertailukelpoisuutta.

”On järkevöitetty sitä, et on laadittu tämmöiset tietyt mallit tai vaatimukset tietyille kokoluokille, jolloinka se järkevöittää sitä, että ne tilinpäätökset tietyissä kokoluokissa on enemmän samanäköiset, kun ehkä aikaisemmin.” (Tilintarkastaja 1)

”Se että PMA:ssa on ne liitetietovaatimukset listattu omina pykälinä ni on se must menny siihen suuntaan, että ne asiat esitetään myös siellä tilinpäätöksessä samassa järjestyksessä. Sama myös sit julkastujen tilinpäätösmallien kanssa.” (Tilintarkastaja 3)

Tilintarkastajat nostivat esille useampia havaintoja pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksiin liittyen, joiden perustelut olivat hyvin loogisia ja samansuuntaisia kuin mitä tutkielman teoriakatsauksessa käsiteltiin. Yksi tilintarkastajista kertoi, etteivät pienyritykset tyypillisesti esitä tilinpäätöksissään muuta kuin lainsäädännön niiltä edellyttämät tiedot. Lisäksi hän vielä perusteli näkemystään yritysten tahdolla suojella omia liikesalaisuuksia.

”Jos puhutaan yrityksistä, ni siellä puolella yleensä annetaan just se mitä on pakko antaa, koska tietenkä siinä liikesalaisuuksien johdosta ei ehkä halutakaan antaa paljoo enemää kun on tarvetta. Sit jos puhutaan yhdistyksistä ja säätiöistä ni sillä puolella taas selkeesti ylitetään helpostikin se mitä vaaditaan kokoluokittain juuri sen takia et halutaan antaa sille jäsenistölle siitä toiminnasta oikee kuva.” (Tilintarkastaja 1)

Se missä määrin pienyritykset antaisivat ylimääräisiä tietoja tilinpäätöksissään ei juurikaan selvinnyt tilintarkastajien vastauksista. Se kuitenkin selvisi muutaman vastauksen perusteella, että joitakin lainsäädännön ulkopuolisia tietoja oli annettu.

Annetut tiedot olivat kuitenkin verrattain yleisluontoisia ja kulkeutuneet uusiin tilinpäätöksiin pitkälti aikaisempien vuosien tilinpäätöspohjien kautta. Annetuilla tiedoilla ei koettu olevan tilinpäätöstä rasittavaa vaikutusta.

”Kyllä; tilinpäätöksen säilyttämisaikoihin liittyviä tietoja ja yhtiön osoitetietoja on yksilöity tilinpäätöksissä. Tiedot on ilmoitettu jo ennen PMA:n voimaantuloa olleissa tilinpäätöksissä eikä niiden ole koettu olevan ristiriidassa PMA:n kanssa.”
(Tilintarkastaja 2)

”Voihan yrityksellä jokin intressi olla, että se antais enemmän niitä tietoja, mut yleensä ton kokoluokan (pien- ja mikro) yritykset ei ilmota kun just sen vaaditun. Jostain aikaisemman vuoden tilinpäätöksistä on sit välillä saattanut jäädä tietoja mitä ei enää periaatteessa vaadittais esitettäväks, mut ne on sit kuitenkin halunnu ne siellä viel pitää mukana.” (Tilintarkastaja 3)

7. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1. Yhteenveto ja tutkimuksen johtopäätökset

Tämän pro gradu -tutkielman keskeisenä tarkoituksena oli selvittää tilintarkastajien näkemyksiä kirjanpitolainsäädännön uudistumisesta ja sen vaikutuksista pienten yritysten tilinpäätöskäytäntöihin ja niiden tilintarkastukseen. Lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten ja niistä seuranneiden vaikutusten tutkimiseksi kohderyhmäksi valittiin tilintarkastajat, koska heillä uskottiin olevan laaja ja monipuolinen käytännön kokemus uudistuksen eri vaiheista oman tilintarkastustyönsä kautta. Samalla valinta mahdollisti myös sen, että tutkimuksen kautta oli mahdollista saada näkökulmaa uudistuksen vaikutuksista tilintarkastajien omaan työhön ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin.

Käytännössä tutkielman keskiön muodostaa Suomen kirjanpitolainsäädäntö, joka uudistui 1.1.2016. Uudistukset perustuvat Euroopan unionin parlamentin ja neuvoston direktiiviin (2013/34/EU), joka oli osa pakottavaa EU-lainsäädäntöä. Annetun tilinpäätösdirektiivin (2013/34/EU) vaikutukset heijastuivat Suomen kirjanpitolainsäädäntöön kasvattaen yrityskokorajoja sekä keventämällä pienyritysten sääntelyä. (HE 89/2015 vp) Uudistuksen myötä kirjanpitolaissa tunnistetaan nyt kolme yrityskokoluokkaa, jotka ovat pienimmästä suurimpaan: mikro-, pien- ja suuryritys. Sääntelyn keventämiseen liittyen, mikro- ja pienyrityksiä varten syntyi Suomessa kirjanpitoasetuksen rinnalle valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (PMA), johon on koottu yrityksiä koskettavat helpotetut tilinpäätössäännöt.

Tutkielman teoriakatsauksessa käsiteltiin tilintarkastusta, uudistunutta kirjanpitolainsäädäntöä sekä yritysten hallinnollista taakkaa. Tutkimusvaiheessa tietoa kerättiin tilintarkastajien kanssa käytyjen haastatteluiden avulla, joissa he toivat esille omia kokemuksiaan ja näkemyksiään kirjanpitolainsäädännössä tapahtuneista muutoksista. Yleisesti ottaen, tilintarkastajien näkemykset olivat keskenään pitkälti yhdensuuntaisia eikä heidän vastauksistaan noussut esille

merkittäviä tekijöitä, joiden osalta tulokset olisivat olleet ristiriidassa. Kuitenkin yksittäisten kysymysten tai aihepiirien osalta henkilökohtaisiin kokemuksiin saattoi sisältyä eroja.

Ensimmäisen haastatteluteeman osalta selvitettiin yleisesti sitä, miten kirjanpitolain uudistukset oli otettu vastaan tilinpäätöksen laatijoiden keskuudessa sekä missä laajuudessa yritykset olivat siirtyneet uudistuksen jälkeen noudattamaan uutta pien- ja mikroyrityasetusta. Tilintarkastajien antama yleiskuva uudistuksen vastaanotosta oli laatijoiden keskuudessa varsin positiivinen. Uudistuksen koettiin yleisesti selkeyttäneen tilinpäätöksen laadintaa sekä vähentäneen hieman laadintaan käytettävää aikaa. Siirtymävaiheessa uudistuksen kuitenkin kerrottiin teettäneen hieman lisätyötä sekä yrityksille että tilintarkastajille. Tilintarkastajien mukaan suurin osa pien- ja mikroyrityksistä oli tutkimushetkellä jo siirtynyt noudattamaan kokoluokkansa mukaisesti joko PMA 4 luvun mikroyrityssäännöstöä tai PMA 2 ja 3 luvun pienyrityssäännöstöä.

Toisen haastatteluteemassa keskityttiin siihen, miten kirjanpitolain muutokset olivat vaikuttaneet tilintarkastajien työhön pien- ja mikroyrityksissä sekä miten pienten yritysten tilintarkastus oli uuden kirjanpitolainsäädännön myötä kehittynyt siirtymävuoteen verrattuna. Haastateltavien tilintarkastajien kokemusten perusteella uudistuneella kirjanpitolailalla ei koettu olevan merkittävää vaikutusta pien- tai mikroyrityksen tilintarkastukseen eikä tilintarkastustyön määrään. Yleisesti ottaen PMA:n koettiin kuitenkin selkeyttäneen myös tilintarkastajien työtä. Uuden asetuksen kuvattiin toimivan hyvänä tarkistuslistana. Kaikki haastateltavista tilintarkastajista olivat yhtä mieltä siitä, että tilintarkastuksissa oli tapahtunut kehitystä siirtymävuoteen verrattuna, joskin tilintarkastuksen tehostumisen hyödyt koettiin pitkälti varsin marginaalisiksi.

Kolmannessa haastatteluteemassa tarkasteltiin uudistunutta tilinpäätöstä. Haastattelujen avulla pyrittiin selvittämään olennaisimpia tilinpäätöksissä tapahtuneita muutoksia sekä sitä miten onnistuneiksi tilintarkastajat muutokset kokivat. Lisäksi osuudessa kartoitettiin heidän näkemyksiään keventyneiden

tilinpäätösvaatimusten johdosta tilinpäätöksestä karsittujen tietojen tarpeellisuudesta.

Olenneisimpana uudistuksena tilintarkastajat nostivat odotetusti esille PMA:n. PMA:n koettiin selkeyttäneen sekä tilinpäätöksen laadintaa että tuoneen helpotuksia liitetietoihin, joiden vaikutuksesta tiettyihin yksittäisiin liitetietoihin kohdistuneet vaatimukset joko hieman kevenivät tai poistuivat kokonaan. Tilinpäätökseen kohdistuneita muutoksia voidaan yleisesti pitää varsin onnistuneina, sillä haastatteluun osallistuneista kolmesta tilintarkastajasta vain yksi näki muutostarpeen tilinpäätöksen laadintaperiaatteissa, joihin kohdistuvat vaatimukset olivat hänen mukaansa uudistuksen myötä varsin suppeat. Kukaan haastatelluista tilintarkastajista ei pitänyt tarpeellisena, että pien- tai mikroyrityksen tulisi laatia ja esittää tilinpäätöksensä yhteydessä toimintakertomusta tai rahoituslaskelmaa.

Neljännessä haastatteluteemassa selvitettiin uudistuneelle kirjanpitolainsäädännölle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Hallinnollisen taakan osalta haastateltavien tilintarkastajien mielipiteiden painotuksissa oli hieman eroja sen suhteen, missä määrin kyseistä taakkaa olisi uudistuksella saatu kevennettyä. Tilintarkastajien vastauksista voidaan kuitenkin lopputulemana vetää johtopäätös, että uudistuksen myötä pienten yritysten tilinpäätössääntelystä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa oltaisiin saatu kevennettyä, joskin hyvin marginaalisesti. Täten helpotusten myötä tilinpäätöksen laatimiseen käytetty aika olisi hieman laskenut aikaisempaan verrattuna.

Haastatteluissa nousi esille myös kirjanpitolainsäädännön myötä uudistuneet raja-arvot, joilla koettiin olleen myös vaikutusta yritysten hallinnolliseen taakkaan tiettyjen edellytysten täytyessä. Yhden tilintarkastajan arvion mukaan uudistuksen suurimpia hyötyjä olivat ne yritykset, jotka kasvaneiden raja-arvojen johdosta kuuluivat muutoksen myötä kevyemmän sääntelyn pien- tai mikroyritysluokkiin. Toinen tilintarkastajista puolestaan koki, että rajojen noston myötä pienyritysluokkaan pudonneet konsernit hyötyivät uudistuksesta eniten, koska jatkossa velvoitetta konsernitilinpäätöksen laadintaan ei enää ollut.

Tilinpäätöksen laadinnan selkeytyminen ja sisällön vertailukelpoisuus olivat tilintarkastajien vastauksissa keskeisimpiä uudistuksen mukana tulleita parannuksia. Tilintarkastajat yhtyivät pien ja mikroyritys asetuksen tuomiin parannuksiin, joiden myötä niin tilinpäätöksen laadinta kuin esittäminenkin oli selkeytynyt. Tilintarkastajien vastauksista myös ilmeni, että PMA:n myötä pienten yritysten tilinpäätökset olivat esittämistavaltaan lähentyneet toisiaan, joka oli osaltaan lisännyt tilinpäätösten keskinäistä vertailukelpoisuutta.

7.2. Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden arviointi on olennainen osa tutkimusta, jonka vuoksi sen tarkasteluun tulisi kiinnittää huomiota tutkimuksen eri vaiheissa. Laadukkaan tutkimuksen perustan luo hyvä valmistautuminen, joka haastattelututkimuksen osalta korostuu siinä vaiheessa, kun aineistoa lähdetään keräämään. Tällöin laadukkaasti tehty haastattelurunko edesauttaa sitä, että asetettuihin tutkimuskysymyksiin on mahdollista saada selkeämmät ja tarkemmat vastaukset. Hyvät haastattelukysymykset sekä jo ennalta etukäteen mietityt vaihtoehtoiset lisäkysymykset helpottavat myös haastattelusta kerätyn aineiston käsittelyä sekä sen analysointia. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 184-185)

Tarkasteltaessa tutkimuksen luotettavuutta, huomioitavaksi tulee sen reliabiliteetin ja validiteetin arvioiminen. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten toistettavuutta eli toisin sanoen tutkimuksen kykyä toistaa siitä saatuja tuloksia arvioitsijan vaihtuessa. Käytännössä asian mittaamista voidaan lähestyä siten, että mitä lähemmäs eri arvioitsijat saman tutkimusaineiston ja rinnakkaisten tutkimusmenetelmien kautta omissa tuloksissaan pääsevät, sitä voimakkaampi on tutkimuksen reliabiliteetti. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 185-186) Validiteetin arvioinnissa puolestaan viitataan tutkimuksen luotettavuuden tarkastelun osalta siihen, tutkitaanko tutkimuksessa sitä, mitä on tarkoituskin tutkia tai vastaavasti mitataanko tutkimuksessa sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Yleisesti validiteetin yhteydessä arvioitavaksi tulee esimerkiksi tutkimuksessa käytettyjen menetelmien, mittareiden ja teorioiden tarkoituksenmukaisuus. Tutkimuksen validiteetin kannalta onkin tärkeää, että valitut menetelmät ja mittarit tukevat tutkimuksen tarkoitusta,

jotta mittaus saadaan kohdistettua niihin asioihin, joita tutkimuksessa on haluttu mitata. (Metsämuuronen 2011, 51)

Tämän tutkimuksen osalta laadullisiin kriteereihin on pyritty kiinnittämään huomiota tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkimuksessa hyödynnetyn haastattelurungon osalta kysymykset laadittiin siten, että niiden osalta saadut vastaukset vastaisivat mahdollisimman hyvin asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Kysymysten teemoittelulla pyrittiin lisäksi selkeyttämään haastattelun kulkua sekä aineiston analysointia. Myös haastattelurungon puolistrukturoitu malli sopi tutkimukseen hyvin ja toi siihen samalla joustavuutta, jonka johdosta haastateltavilla tilintarkastajilla oli mahdollisuus antaa syvällisiäkin vastauksia esitettyihin haastattelukysymyksiin.

Haastatteluun valittujen tilintarkastajien valinnassa kiinnitettiin huomiota sekä heidän asiakasportfolioidensa sisältöön että työkokemuksen määrään. Olennaisena tekijänä pidettiin sitä, että valituilla tilintarkastajilla oli työkokemusta sekä pienten yritysten tilintarkastuksesta ajalta ennen kirjanpitolain uudistusta kuin myös uudistuksen jälkeen. Toisaalta monipuolisen otoksen saavuttamiseksi, valinnassa pyrittiin tietoisesti valitsemaan eri määrän työkokemusta omaavia henkilöitä sen varmistamiseksi, ettei työkokemuksen määrällä ole merkittävää vaikutusta tilintarkastajan näkemyksiin ja näin ollen lopullisiin tutkimustuloksiin. Tutkimuksen osalta on kuitenkin huomioitava sen pieni otoskoko, jonka vuoksi saadut tulokset eivät välttämättä kuvaa koko asiantuntijaryhmän näkemystä ja mielipidettä, vaikkakin tulokset olivat pitkälti keskenään samansuuntaisia. Tutkimuksen luotettavuutta voisi näin ollen parantaa kasvattamalla haastateltavien tilintarkastajien määrää.

7.3. Jatkotutkimusehdotukset

Tässä tutkielmassa keskityttiin tarkastelemaan tilintarkastajien näkemyksiä kirjanpitolainsäädännön uudistumisesta ja sen vaikutuksista pienten yritysten tilinpäätöskäytäntöihin ja niiden tilintarkastukseen. Aiheen osalta tutkimus keskittyy pitkälti sen ympärille, miten haastatteluihin osallistuneet tilintarkastajat ovat kokeneet uudistuksen vaikutukset oman työnsä kautta. Laadullisen

tutkimusmenetelmän johdosta otos tarjoaa myös varsin rajallisen näkemyksen tutkittavaan aiheeseen. Näin ollen jatkotutkimuksessa voitaisiinkin pyrkiä laajentamaan otosta siten, että tästä tutkimuksesta saatuja tuloksia hyödynnettäisiin esimerkiksi pohjana laajemmalle kyselytutkimukselle. Jatkotutkimusehdotuksena voisi aiheen myös aiheen osalta miettiä tarkastelukulman muuttamista puolestaan toiseen sidosryhmään, kuten esimerkiksi tilinpäätöksen laatijoihin tai lainsäätäjiin.

LÄHTEET

Aalto, O. 2016. Muuttunut kirjanpitolaki ja sen vaikutukset tiloimistoille. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Liiketalouden tutkinto-ohjelma.

Baron, D. P. & Besanko, D. 1984. Regulation, asymmetric information, and auditing. *The RAND Journal of Economics*, 15 (4), 447–470.

Bertelsmann Stiftung. 2009. International Methods for Measuring Regulatory Costs. Gutersloh.

Bickerdyke, I. & Lattimore, R. 1997. Reducing the regulatory burden: does firm size matter? Industry Commission Staff Research Paper, AGPS, Canberra.

Chittenden, F., Kauser, S. & Poutziouris, P. 2002. Regulatory Burdens of Small Business: A Literature Review. A research project Funded by the Small Business Service.

Crain, W.M. & Hopkins, T.D. 2001. The Impact of Regulatory Costs on Small Firms. A report for The Office of Advocacy, U.S. Small Business Administration.

Crain, W.M. 2005. The Impact of Regulatory Costs on Small Firms. Lafayette College, Easton, PA. SBA Office of Advocacy.

Euroopan komissio. 2007a. Action Programme for Reducing Administrative Burdens in the European Union. Commission staff working document. COM (2007) 23 final.

Euroopan komissio. 2007b. Models to reduce the disproportionate regulatory burden on SMEs. Report of the Expert Group. May 2007.

Euroopan komissio. 2011. Review of the “Small Business Act” for Europe. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. COM (2011) 78 final.

Euroopan komissio. 2013. Smart regulation - Responding to the needs of small and medium - sized enterprises. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. COM (2013) 122 final.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/34/EU, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, tietyntyyppisten yritysten vuositilinpäätöksistä, konsernitilinpäätöksistä ja niihin liittyvistä kertomuksista, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/43/EY muuttamisesta ja neuvoston direktiivien 78/660/ETY ja 83/349/ETY kumoamisesta.

Gorgens, T., Paldam, M. & Wuertz, A. 2003. How Does Public Regulation Affect Growth?. Working Paper No. 2003-14, University of Aarhus.

Haaramo, V. Honkamäki, T. Kampman, H. Kaskimies, K. Koila, T. Mäkikangas, L. Niemistö, A. Paski, J. Rekola, M. Rönkkö, J. Vierros, H. & Yli-Rantala, E. 2018. Kirjanpitolaki: normeista käytäntöön. ST-Akatemia 2018.

Hallituksen esitys Eduskunnalle kirjanpitolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä puunkorjuuta aarniometsissä harjoittavien yritysten viranomaisille suorittamien maksujen julkistamista koskevaksi laiksi 89/2015 vp.

Halonen, K. & Steiner, M-L. 2009. Tilintarkastusprosessi käytännössä. Helsinki: Talentum Media cop. 2009.

Hampton, P. 2005. Reducing administrative burdens: effective inspection and enforcement. The Hampton review – Final Report, March 2005.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press 2015.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hopkins, T.D. 1996. Regulatory Costs in Profile. Center for the Study of American Business. Policy Study Number 132. Washington University in St. Louis.

Horsmanheimo, P. & Steiner, M-L. 2017. Tilintarkastus – asiakkaan opas. 5. uudistettu painos. Helsinki: Alma 2017.

Jensen, M.C. & Meckling, W.H. 1976. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. Journal of financial economics, 3 (4), 305-360.

Kaisanlahti, T. & Leppiniemi, J. 2016. Pien- ja mikroyrityksen tilinpäätös. Helsinki: Talentum Pro 2016.

Kaisanlahti, T. & Leppiniemi, J. 2018. Tilinpäätäjän käsikirja. 4. uudistettu painos. Helsinki: Alma 2018.

Kangasharju, A. & Rauhanen, T. 2008. Lainsäädännön hallinnollinen taakka yrityksille – raskaimmat säädösalueet. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Kilpailukyky 13/2008.

KHT-yhdistys. 2005. Tilintarkastusalan suositukset 2005. Helsinki: KHT-Media.

Kirjanpitolautakunta. 2006. Tuloslaskelman ja taseen esittäminen. Yleisohje. 21.11.2006.

Kirjanpitolautakunta. 2016. Omaehtoinen lausunto vuoden 2016 alusta voimaan tulleista kirjanpitolainsäädännön muutoksista. KILA 2016/1950

Leppiniemi, J. & Kaisanlahti, T. 2017. Liikekirjanpito. Helsinki: Talentum Media 2017.

Leppiniemi, J. & Walden, R. 2016. Tilinpäätös- ja verosuunnittelu. Helsinki: Talentum Media 2016.

Lilja, M. & Rönkkö, R. 2018. Mikro- ja pienyrityksen tilinpäätös – käytännön kokemuksia. Profitti 1.2018, s. 18-20.

Lindfors, H. & Seppänen, H. 2011. Yrityksen analysointi ja tilinpäätös. Helsinki: Helsingin seudun kauppakamari 2011.

Lindström, A. 2016. Kirjanpitolain muutoksen vaikutus tilitoimistojen liiketoimintaan. Pro gradu -tutkielma. LUT-yliopisto, Laskentatoimi.

Metsämuuronen, J. 2011. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp 2011, 51.

Määttä, K. 2011. Elinkeinotoiminnan sääntelystä Suomessa. Edilex-sarja 2011/3.

Määttä, K. & Tala, J. 2015. Mitä sääntely maksaa – sääntelytaakan ja lainsäädännön kustannusten tarkastelua. Edilex.

Palm, E. 2015. Uuden kirjanpitolain vaikutuksia tilitoimiston toimintaan. Opinnäytetyö. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Liiketalouden koulutusohjelma.

Parker, D. & Kirkpatrick, C. 2012. Measuring Regulatory Performance. The Economic Impact of Regulatory Policy: A Literature Review of Quantitative Evidence. OECD.

Rantala, K. Ahonen, P. Alasuutari, N. Kauppila, J. Kautto, P. Kuokkanen, K. Römpötti, E. Saarenpää, K. Tala, J. & Uusikylä, P. 2018. Sääntelytaakan arviointi ja vähentäminen. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 27/2018.

SCM Network. 2005. International Standard Cost Model Manual: Measuring and reducing Measuring and reducing administrative burdens for businesses. International SCM Network to reduce administrative burdens.

Soltani, B. 2007. Auditing: an international approach. Harlow: Pearson Education 2007.

Swedish Agency for Growth Policy Analysis (SAGPA). 2010. The Economic Effects of the Regulatory Burden. Ostersund 2010/14.

Tala, J. 2012. Lainsäädännön maailma muuttuu – sääntelyn kasvu jatkuu. Lakimies 1/2012.

Tilastokeskus. 2017. Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.2.2019]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/yrti/index.html>.

Tomperi, S. 2018. Tilintarkastus: normeista käytäntöön. 4., uudistettu painos. Helsinki: Edita 2018.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2009a. Yritysten hallinnollisen taakan vähentäminen - Ehdotus kansalliseksi toimintaohjelmaksi. Ohjausryhmän väliraportti. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Kilpailukyky 3/2009.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2009b. Selvitys yrityksille aiheutuvista hallinnollisista kustannuksista – Taloushallinnon raportointi. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Kilpailukyky 8/2009.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Selvitys yritysten hallinnollisen taakan kehityksestä. Loppuraportti. TEM raportteja 15/2012.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2014. Pienyrityshelpotukset ja vuoden 2013 tilinpäätösdirektiivi – Kirjanpitolainsäädännön muutokset -työryhmän mietintö. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. 48/2014.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus 2015, 75-76.

Voutilainen, A. 2015. 2016 uudistus kirjanpitolakiin ja sen vaikutus tilitoimistotyöhön. Opinnäytetyö. Savonia-ammattikorkeakoulu, Liiketalouden koulutusohjelma.

LIITTEET

Liite 1: Pienyrityksen kululajikohtainen tuloslaskelmakaava - malli

1. LIIKEVAIHTO

2. Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos

3. Valmistus omaan käyttöön

4. Liiketoiminnan muut tuotot

5. Materiaalit ja palvelut

a) Aineet, tarvikkeet ja tavarat

aa) Ostot tilikauden aikana

ab) Varastojen muutos

b) Ulkopuoliset palvelut

6. Henkilöstökulut

a) Palkat ja palkkiot

b) Henkilösivukulut

ba) Eläkekulut

bb) Muut henkilösivukulut

7. Poistot ja arvonalentumiset

a) Suunnitelman mukaiset poistot

b) Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä

c) Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset

8. Liiketoiminnan muut kulut

9. LIIKEVOITTO (-TAPPIO)

10. Rahoitustuotot ja -kulut

a) Tuotot osuuksista saman konsernin yrityksissä

b) Tuotot osuuksista omistusyhteisyhteisöissä

c) Tuotot muista pysyvien vastaavien sijoituksista*

d) Muut korko- ja rahoitustuotot*

e) Arvonalentumiset pysyvien vastaavien sijoituksista

f) Arvonalentumiset vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopapereista

g) Korkokulut ja muut rahoituskulut*

* = konsernierät erikseen

11. VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA

12. Tilinpäätössiirrot

a) Poistoeron muutos

b) Verotusperusteisten varausten muutos

c) Konserniavustus

13. Tuloverot

14. Muut välittömät verot

15. TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)

Liite 2: Pienyrityksen tasekaava - malli

VASTAAVAA

A PYSYVÄT VASTAAVAT

I Aineettomat hyödykkeet

1. Kehittämismenot
2. Aineettomat oikeudet
3. Liikearvo
4. Muut aineettomat hyödykkeet
5. Ennakkomaksut

II Aineelliset hyödykkeet

1. Maa- ja vesialueet*
2. Rakennukset ja rakennelmat*
3. Koneet ja kalusto
4. Muut aineelliset hyödykkeet
5. Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat

* = erikseen kiinteistöjen vuokraoikeuksien hankintamenot, jotka on aktivoitu kirjanpitolain 5 luvun 11 §:n mukaisesti

III Sijoitukset

1. Osuudet saman konsernin yrityksissä
2. Saamiset saman konsernin yrityksiltä
3. Osuudet omistusyhteisyhteisöissä
4. Saamiset omistusyhteisöiltä
5. Muut osakkeet ja osuudet
6. Muut saamiset

B VAIHTUVAT VASTAAVAT

I Vaihto-omaisuus

1. Aineet ja tarvikkeet
2. Keskeneräiset tuotteet
3. Valmiit tuotteet/tavarat

4. Muu vaihto-omaisuus

5. Ennakkomaksut

II Saamiset, erikseen pitkäaikaiset

1. Myyntisaamiset

2. Saamiset saman konsernin yrityksiltä

3. Saamiset omistusyhteisyrittäyksiltä

4. Lainasaamiset

5. Muut saamiset

6. Maksamattomat osakkeet/osuudet

7. Siirtosaamiset

III Rahoitusarvopaperit

1. Osuudet saman konsernin yrityksissä

2. Muut osakkeet ja osuudet

3. Muut arvopaperit

IV Rahat ja pankkisaamiset

VASTATTAVAA

A OMA PÄÄOMA

I Osakepääoma

II Ylikurssirahasto

III Arvonkorotusrahasto

IV Muut rahastot

1. Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto

2. Vararahasto

3. Yhtiöjärjestyksen tai sääntöjen mukaiset rahastot

4. Käyvän arvon rahasto

5. Muut rahastot

V Edellisten tilikausien voitto (tappio)

VI Tilikauden voitto (tappio)

B TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ

1. Poistoero
2. Verotusperusteiset varaukset

C PAKOLLISET VARAUKSET

1. Eläkevaraukset
2. Verovaraukset
3. Muut pakolliset varaukset

D VIERAS PÄÄOMA, erikseen pitkäaikainen

1. Joukkovelkakirjalainat
2. Vaihtovelkakirjalainat
3. Lainat rahoituslaitoksilta
4. Takaisinlainat työeläkevakuutuslaitoksilta
5. Saadut ennakot
6. Ostovelat
7. Rahoitusvekselit
8. Velat saman konsernin yrityksille
9. Velat omistusyhteisyrietyksille
10. Muut velat
11. Siirtovelat

Liite 3: Mikroyrityksen kululajikohtainen tuloslaskelmakaava - malli

1. BRUTTOTULOS

2. Henkilöstökulut

3. Poistot ja arvonalentumiset

4. Liiketoiminnan muut kulut

5. LIIKEVOITTO (-TAPPIO)

6. Rahoitustuotot ja -kulut

7. VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA

8. Tilinpäätössiirrot

9. Tuloverot

10. Muut välittömät verot

11. TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO)

Liite 4: Mikroyrityksen tasekaava - malli

VASTAAVAA

A PYSYVÄT VASTAAVAT

I Aineettomat hyödykkeet

II Aineelliset hyödykkeet

III Sijoitukset

B VAIHTUVAT VASTAAVAT

I Vaihto-omaisuus

II Saamiset

III Rahoitusarvopaperit

IV Rahat ja pankkisaamiset

VASTATTAVAA

A OMA PÄÄOMA

I Osake pääoma

II Edellisten tilikausien voitto (tappio)

III Tilikauden voitto (tappio)

B TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ

C PAKOLLISET VARAUKSET

D VIERAS PÄÄOMA

I Pitkäaikainen vieras pääoma

II Lyhytaikainen vieras pääoma

Liite 5: Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset

Taustakysymykset

Haastateltavan ikä, koulutus ja työkokemus tilintarkastuksesta vuosina?

Kokemukset uudistuneesta kirjanpitolainsäädännöstä

1. Miten lainsäädännössä tapahtuneet muutokset (kuten uudet yrityskokorajat sekä PMA) on mielestänne otettu vastaan tilinpäätöksen laatijoiden keskuudessa?
2. Lakiuudistuksen tultua voimaan, ovatko pien- ja mikroyritykset laatineet tilinpäätöksensä pääsääntöisesti PMA:n mukaisesti?

Lakimuutoksen vaikutukset tilintarkastukseen

3. Miten uudistunut lainsäädäntö on vaikuttanut tilintarkastajan työhön pien- ja mikroyrityksissä? Entä onko muutoksella ollut vaikutusta tehtävän työn määrään?
4. PMA:n myötä tilinpäätöksen liitetietovaatimukset uudistuivat. Aiheuttiko muutos mielestänne haasteita liitetietojen esittämisen tai niiden tarkastamisen osalta? Entä onko tietoja jouduttu lisäämään oikean ja riittävän kuvan saavuttamiseksi?
5. Uudistuneita tilinpäätösvaatimuksia on sovellettu vuoden 2016 alusta lähtien. Koetko tilinpäätöksen tilintarkastuksen tehostuneen siirtymävuoteen verrattuna?

Lakimuutoksen vaikutukset tilinpäätökseen

6. Mitkä ovat mielestänne olennaisimmat pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksissä tapahtuneet muutokset? Muuttaisitteko vielä jotain?

7. Uudistuksen myötä pien- ja mikroyritykset eivät ole veloitettuja laatimaan toimintakertomusta eikä rahoituslaskelmaa. Onko informaation esittämiselle mielestänne tarvetta?

8. Onko mikroyritysten ns. ”suojasatamasäännöksellä” ollut mielestänne vaikutusta tilinpäätöksen oikeaan ja riittävään kuvaan?

Uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutuminen

9. Uudistuneen lainsäädännön keskeisenä tavoitteena on ollut etenkin kaikista pienimpien yritysten tilinpäätössääntelystä aiheutuvan hallinnollisen taakan keventäminen. Miten koet tämän tavoitteen onnistuneen käytännössä?

10. Onko tilinpäätösten laatiminen ja esittäminen mielestänne selkeytynyt PMA:n myötä, kun pien- ja mikroyrityksiltä vaaditut tiedot on koottu yhden asetuksen alle?

11. Onko vastaanne tullut tapauksia, joissa pien- tai mikroyritys antaisi vapaaehtoisesti enemmän tietoja kuin mitä lainsäädäntö siltä edellyttää? Mihin liittyen tietoja on annettu ja miksi?